

Eindrapport Onderzoeksregeling City Deal Kennis Maken

15 onderzoeken rond “Verbinding met de Samenleving”

City Deal Kennis Maken

Rowinda Appelman

‘Levendig nationaal netwerk’

De City Deal Kennis Maken (CDKM) vormt een levendig nationaal netwerk waarbinnen men van elkaar wil en kan leren. Met de Onderzoeksregeling City Deal Kennis Maken werd in 2020 financiering vrijgemaakt voor het onderzoeken van kennisvragen die leven in dit netwerk. Op deze manier wordt de duurzame samenwerking tussen gemeenten, hogescholen, universiteiten en ROC’s in alle deelnemende steden versterkt en ontwikkelt het netwerk zich door.

De kennisvragen die er zijn hebben met name betrekking op het opzetten van- en werken in rijke leeromgevingen. Hoe verbind je het onderwijs bijvoorbeeld structureel aan deze leeromgevingen? En wat kunnen hogescholen, universiteiten en de ROC’s van elkaar leren als het gaat om het werken met zo’n omgeving? Het beantwoorden van kennisvragen als deze zorgt voor een betere kennisontwikkeling, en versterkt hiermee het City Deal netwerk.

Voor u ligt het resultaat van 15 onderzoeken rond rijke leeromgevingen. De onderzoeken behoren allemaal tot één van de volgende categorieën:

- 1. Het structureel verbinden van het onderwijs aan rijke leeromgevingen
- 2. Het effect van rijke leeromgevingen op de vaardigheden die studenten opdoen
- 3. Het vormgeven van rijke leeromgevingen: optimale samenwerking tussen complexe partners

- 4. Leren van elkaar: inbedding van rijke leeromgevingen in het mbo, hbo en wo
- 5. Voortgang van de CDKM in de steden: evaluatie van het vormen van rijke leeromgevingen

Stuk voor stuk leveren de onderzoeken interessante resultaten op voor het City Deal netwerk en daarbuiten. U vindt hier per onderzoek een interview met de betrokkenen, een executive summary en in enkele gevallen (na publicatie) ook het gehele onderzoeksrapport.

Veel leesplezier!

Hartelijke groet,

Rowinda Appelman
Programmamanager City Deal Kennis Maken

Onderzoek 1 (omvat 2 onderzoeken) Faciliterende strategieën voor de institutionalisering van maatschappelijk betrokken onderwijs binnen verschillende type kennisinstellingen - Duo interview met Geertje Tijsma en Marijke Visser	4
Onderzoek 2 BlueCity - Interview met Katri Kaunismaa	8
Onderzoek 3 City Deal Managementgame Rotterdam Delft - Interview met Peter de Jong	12
Onderzoek 4 SENECA - Interview met Stef Dingemans	16
Onderzoek 5 Meerstemmig kunst leren: effecten van een verrijkte leeromgeving op inclusievaardigheden van studenten aan kunstvakdocentopleidingen - Interview met Karolien Dons	20
Onderzoek 6 In verbinding leren voor kind en jeugd: leerdoelen bij interdisciplinair en multilevel samenwerken door studenten van het mbo, hbo en wo in het domein van pedagogiek en onderwijs - Interview met Judith Stoep	24
Onderzoek 7 Verhoging van leerpotentieel in de samenwerking rondom gezondheid en kansengelijkheid - Interview met Wietske Kuijer, Saskia Weijzen en Cassandra Onck	28
Onderzoek 8 Routes naar stedelijke vraagstukken - Interview met Nina Bohm	32
Onderzoek 9 Wijkmakers on the move - Interview met Ben Kokkeler	36
Onderzoek 10 Burgerschapsvorming in een interdisciplinaire leeromgeving - Interview met Willeke Slingerland	40
Onderzoek 11 Missiegedreven opgaven: Leeromgevingen op de Utrechtse Stadskaat - Interview met Maaïke Koopman	44
Onderzoek 12 Nieuwe stellingnames, erfgoedworkshops als ruimtelijke ontwikkelmethode voor gemeenten en ontwerpopleidingen - Interview met Gerdy Verschuure-Stuip	48
Onderzoek 13 Integrated Learning: Van de collegezaal naar de praktijk en weer terug - Interview met Saskia Postema en Daan Weggemans	52
Onderzoek 14 Ontwikkeling interventietool voor docenten om maatschappelijke vraagstukken structureel te verbinden aan academisch onderwijs - Interview met Hanna Eppink	56

Studenten van de VU werken via CSL met het thema eenzaamheid in de stad

Faciliterende strategieën voor de institutionalisering van maatschappelijk betrokken onderwijs binnen verschillende type kennisinstellingen

Onderzoeken naar maatschappelijk betrokken onderwijs in Amsterdam

Duo interview met Geertje Tijsma en Marijke Visser

ACHTERGROND

Geertje Tijsma deed voor de Vrije Universiteit (VU) een jaar lang onderzoek naar de verschillende strategieën die kennisinstellingen op mbo, hbo en wo niveau inzetten voor het inbedden van maatschappelijk betrokken onderwijs. Dit onderzoek was een samenwerking tussen de VU en de Hogeschool van Amsterdam (HvA).

Marijke Visser onderzocht voor de Vrije Universiteit hoe de samenwerking tussen hbo- en wo-kennisinstellingen, maatschappelijke partners en maatschappij een unieke leeromgeving biedt voor zowel studenten als de samenwerkingspartners. Wat zijn geschikte werkvormen voor die samenwerking tussen universiteit, hogeschool en maatschappelijke organisaties?

Onderzoekers Geertje Tijsma en Marijke Visser hebben beiden een onderzoek gedaan naar de verschillende strategieën en samenwerkingsvormen die kennisinstellingen op mbo, hbo en wo niveau inzetten voor het inbedden van maatschappelijk betrokken onderwijs. Dat doen ze vanuit de onderzoeksregeling van de City Deal Kennis Maken. Wat heeft dat opgeleverd?

Maatschappelijk betrokken onderwijs is niets nieuws voor Tijsma en Visser. Beiden zijn allebei sinds twee jaar onderdeel van het Community Service Learning (CSL) team binnen de VU. In die rol proberen ze binnen elke opleiding een mogelijkheid te creëren voor studenten om een CSL ervaring op te doen. Dat kan via een cursus, onderzoek of stageopdrachten rondom een maatschappelijk vraagstuk.

COMMUNITY SERVICE LEARNING

Visser: “We ondersteunen cursussen en ontwikkelen samen met docenten en community partners CSL-activiteiten en daarnaast doen we er dus ook onderzoek naar. We zijn allebei bezig met een PhD traject. Mijn specifieke onderwerp gaat over *community involvement*, dus hoe betrek je de maatschappij of maatschappelijke organisaties bij het onderwijs. Hoe kun je samenwerken en hoe zorg je ervoor dat reciprociteit gewaarborgd wordt, dat iedereen er wat kan uithalen? En dat valt heel erg samen met het voorstel dat ik heb ingediend voor onderzoek voor de City Deal Kennis Maken.”

Dat geldt ook voor Tijsma. “Mijn specifieke focus van mijn PhD ligt meer op hoe de kennisinstellingen ondersteuning kunnen bieden aan de werknemers die met maatschappelijk betrokken onderwijs bezig zijn. Dus wat is er nodig voor een instelling om de ruimte en mogelijkheden te creëren zodat de werknemers meer maatschappelijk betrokken onderwijs mogelijk maken. Dat past ook weer heel mooi bij mijn City Deal project. Hopelijk draagt ons onderzoek bij aan het relevant maken van maatschappelijk onderwijs binnen de VU en daarbuiten.”

Julie hebben dus allebei een aanvraag gedaan bij de onderzoeksregeling CDKM?

Visser: “Ja. We hebben allebei 20.000 euro voor onze aanvraag gekregen. Mijn aanvraag gaat over de samenwerking tussen verschillende kennisinstellingen en maatschappelijke partners. Hoe je daar een bepaalde vorm of structuur aan kunt geven. Hoe je dat proces

kunt begeleiden. Mijn onderzoek gaat specifiek over één samenwerking: de Kennisalliantie Eenzaamheid. Dit is een netwerk van 7 partners waarin maatschappelijk partners en kennisinstellingen samenwerken aan vraagstukken over eenzaamheid in Nieuw-West. De partners bestaan uit de VU, HvA-BOOT, Combiwel, de Gemeente Amsterdam, Stichting Magneet, de Regenbooggroep en de Hippe Heks. De Kennisalliantie is zo'n twee jaar geleden echt ontstaan vanuit een vraagstuk in de wijk Nieuw-West. Een op de vier bewoners kampt met eenzaamheid in de wijk. Het is een vrij groot probleem.”

Loopt het onderzoek al?

Visser: “Afgelopen oktober ben ik gestart. De Kennisalliantie gaat nu het derde jaar in, en men is nog wel zoekende hoe echt iedereen er wat uithaalt. Het is best complex. Er zitten vijf verschillende maatschappelijk partners in, waarmee we samen de vragen uit de wijk

“Met dit onderzoek willen we de samenwerking met alle partners beter gaan vormgeven en verder versterken”

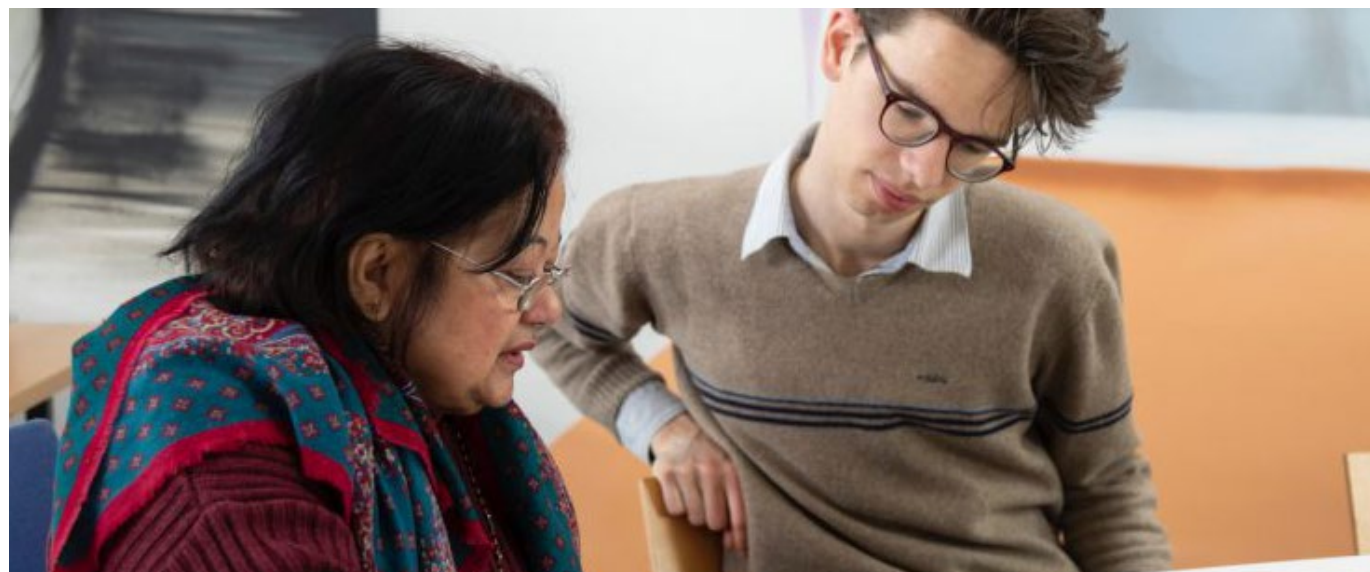
ophalen, en studenten mee aan de slag gaan. Hoe geef je daar dan invulling aan? Hoe zorg je dat die kennis en uitwisseling en de actie die er uit volgt, wordt gewaarborgd? Daar ga ik nu actieonderzoek naar doen. Met dit onderzoek willen we de samenwerking met alle

Geertje Tijsma

Marijke Visser

partners beter gaan vormgeven en verder versterken. Door middel van focusgroepen en werksessies kijken we of we een duurzame structuur kunnen neerzetten. Het is echt een work in progress. We kijken niet alleen naar wat er gebeurt maar we gaan ook echt samen aan de slag.”

Waar gaat jouw onderzoek over, Geertje?

Tijmsma: “Mijn onderzoek is echt een kwalitatief onderzoek, waarbij ik interviews doe met werknemers om te kijken op welke manier de kennisinstellingen, -hbo, wo en mbo-,

“Er is echt passende ondersteuning nodig vanuit de instelling om het goed te bewerkstelligen”

ondersteuning bieden aan hun werknemers als het gaat om maatschappelijk betrokken onderwijs. Waar liggen nog kansen voor verbetering? Specifiek kijk ik naar de VU, de HvA en ROC Amsterdam. Binnen dit project werk ik samen met iemand van HvA-BOOT. We gaan binnen elk type instelling vier *best practices* van maatschappelijk betrokken onderwijs identificeren.”

Waarom is ondersteuning zo belangrijk?

Tijmsma: “Vanuit de literatuur zie je dat inbedden van de rijke leeromgeving voor de medewerkers best wel een complex en tijdrovend proces is. Er is echt passende ondersteuning nodig vanuit de instelling om het goed te bewerkstelligen. Omdat het context afhankelijk is, blijft het soms onduidelijk hoe deze ondersteuning er uit moet zien. Waar hebben mensen behoefte aan? Dat kan verschillen tussen mbo, hbo en wo. Een van de vragen van de CDKM is wat de verschillende instellingen van elkaar kunnen leren. En hoe ze elkaar kunnen versterken. Ik denk dat met dit onderzoek daarin een hele mooie eerste stap kan worden genomen. Wat doet een ROC nu al, wat een universiteit niet doet? En andersom. Zodra dit soort dingen meer in kaart zijn gebracht kunnen we van elkaar leren en meer inzicht krijgen in hoe we beter kunnen samenwerken.”

Heeft corona nog impact gehad op de voortgang van jullie onderzoeken?

Visser: “Ook al ben ik net twee maanden bezig, toch heb ik gemerkt dat corona wel invloed heeft. Normaal vindt de samenwerking van de Kennisalliantie *face to face* plaats. Je komt bij elkaar. Die verbondenheid, die daarbij hoort, mis je nu wel nu we steeds over Zoom bellen. Dat merk ik wel in de samenwerking.

Tijmsma: “Ik merk het ook. Docenten die maatschappelijk onderwijs doen hebben het nu extra moeilijk, omdat ze nu maatschappelijke initiatieven en samenwerking moeten omzetten naar online. Die kost hen extra tijd, moeite en energie. Het lukt wel, maar ik merk wel dat ze daarom nu ook even minder tijd hebben voor een interview.”

Visser: “Tegelijk denk ik ook dat de druk van de vraagstukken uit de maatschappij ook weer urgenter wordt. Het thema eenzaamheid is nu nog een groter vraagstuk dan het al was.”

Wat vinden jullie van het City Deal Kennis Maken netwerk?

Visser: “Wat ik leuk vind is dat je vanuit het hele land allerlei verschillende voorbeelden ziet. Er zijn allerlei vormen van maatschappelijk betrokken onderwijs waaruit we inspiratie kunnen halen en van kunnen leren. Het gaat echt om kennis delen dus. Je hoeft niet het wiel opnieuw uit te vinden. Er zijn zoveel anderen hiermee bezig.”

Tijmsma: “Ja dat delen van voorbeelden is super waardevol. Daarnaast is ook het leggen van connecties heel erg belangrijk. Dankzij de City Deal kunnen we een structureler samenwerking met elkaar aangaan. Dat zien we nu al binnen Amsterdam gebeuren, met de HvA en de ROC's. Ik denk dat de band tussen VU en HvA alleen al sterker is geworden door onze projectaanvragen, die we samen met hen hebben gedaan.”

WAT VOOR LESSEN KAN DE CITY DEAL UIT HET ONDERZOEK LEREN?

Tijmsma: “Het structureel verbinden van rijke leeromgevingen staat bijvoorbeeld voorop. Dan moet je wel eerst goed begrijpen hoe de verschillende instituten in elkaar zitten en welke institutionele structuren er dan misschien wel veranderd of aangepast moeten worden om ruimte te geven voor maatschappelijk betrokken onderwijs. Het is gewoon tijdrovend, kost energie en ingewikkeld om het goed te doen. Er is ondersteuning maar ook incentive voor nodig. Hoe motiveer je medewerkers om dit te willen doen? Daar wil ik ook naar kijken. Dat wil ik wel echt doen vanuit het perspectief van de medewerkers, dus de mensen die met de voeten in de klei staan. Waar hebben die nou behoefte aan? Er is een hoop literatuur die van bovenaf vertelt wat er moet gebeuren maar de volgende stap is nu echt kijken naar wat de behoeftes zijn van de medewerkers. Waar zien zijn kansen en barrières?”

Visser: “De City Deal gaat natuurlijk heel erg over het verbinden van stad en kennisinstellingen. Ik denk dat de Kennisalliantie Eenzaamheid daarvan een heel mooi voorbeeld is. Wat uit mijn onderzoek gaat komen is zowel een soort werkvorm als ook de mechanismen die er onder liggen. Waardoor komt het nou dat het wel of niet werkt? Hoe zorg je ervoor dat organisaties elkaar verstaan en begrijpen? Daar liggen de meeste uitdagingen. Elke partner komt echt vanuit een andere organisatiecultuur. Praktijk vs. Wetenschap, dat zijn verschillende talen. Hoe breng je die samen? Door te kijken naar deze samenwerkingen en te kijken wat wel of niet werkt, kan de City Deal leren en het meenemen naar andere samenwerkingen.”

Wilt u meer weten over de resultaten van deze onderzoeken?

U leest hier de executive summary en andere stukken:
<https://agendastad.nl/executive-summaries-onderzoeken-city-deal-kennis-maken/>

Meer weten over de onderzoeken?

Neem contact op met: Geertje Tijmsma, Research Associate, g.tijmsma@vu.nl of Marijke Visser, Researcher and Lecturer Community Service Learning, m.wvisser@vu.nl

BlueCity

Samenwerken in een contextrijke leeromgeving

Interview met Katri Kaunismaa

ACHTERGROND

Centraal in dit onderzoek stond BlueCity, een broedplaats voor innovatieve bedrijven in Rotterdam, die reststromen aan elkaar koppelen. Katri Kaunismaa onderzocht namens de Hogeschool Rotterdam hoe het onderwijs structureel kan worden verbonden aan deze rijke leeromgeving. En welke interventies zijn nodig om de rijke leeromgeving van BlueCity in het curriculum in te bedden.

BlueCity, gevestigd in het voormalige Tropicana-zwembad, is dé plek in Rotterdam voor iedereen die bezig is met de circulaire economie. Tussen de startups en andere ondernemers is ook plek voor studenten van Hogeschool Rotterdam. Om verbinding te krijgen met de ondernemers. Maar wat is daarvoor nodig? Katri Kaunismaa regisseur samenwerking Hogeschool Rotterdam en BlueCity deed een onderzoek met subsidie van de City Deal Kennis Maken onderzoekregeling.

Waarom een onderzoek naar BlueCity?

Kaunismaa: "Het idee voor dit onderzoek is ontstaan vanuit de bestaande samenwerking die we als Hogeschool Rotterdam hebben met BlueCity. Zes jaar geleden kwam deze circulaire hub hier in de stad. Met zo'n unieke hub moeten we wel wat mee. Circulaire economie is namelijk een hele belangrijke maatschappelijke verandering, waar wij als hogeschool op wilden aanhaken. Zo is de samenwerking drie jaar geleden

ontstaan. Het is handig om in die startup hub een plek te krijgen. Dan komen we in contact met die startups. We hebben een ruimte gehuurd, een soort klaslokaal, en we huren ook nog zes werkplekken in het laboratorium. Dan zitten we in ieder geval dicht bij de context van circulaire economie. Wat kan die samenwerking opleveren voor beide partijen?"

Wat heb je precies onderzocht?

"We willen proberen meer opleidingen, docenten en studenten bewust te maken dat de mogelijkheid bestaat om te werken in BlueCity, dat we daar een lokaal hebben en terecht kunnen. Dat is lang niet bij iedereen bekend. In het onderzoek monitoren wie er komt, hoe het wordt gebruikt. Het is echt een heel praktisch onderzoek, niet echt een wetenschappelijk onderzoek. Wat zijn de belangen in de contextrijke leeromgeving waarin we zitten? Welke belangen zijn er voor zowel de opleidingen, de onderzoekers als de connectie met de ondernemers, die er ook zitten? Wat hebben die ondernemers nodig? We hebben daarvoor een aantal sessies georganiseerd op de hogeschool om te kijken wat onze opleidingen nodig hebben. We hebben gesproken met de mensen die de grote lijnen schetsen voor onderwijs en onderzoek: met iemand van het college van bestuur, een aantal directeuren die hiermee bezig zijn, en met lectoren. Daarnaast hebben we ook input opgehaald van docenten en hoofddocenten, die ook echt in het klaslokaal in BlueCity gaan lesgeven. Wat hebben zij nodig? Docenten zijn zelf capabel om connecties met de bedrijven te maken, dat hoeven wij niet per se voor ze te doen, maar misschien helpt het wel dat we plek bieden om ze makkelijker tegen te komen."

De samenwerking met de bedrijven is waar het dus echt om gaat in BlueCity?

"Ja. Hoe beter we samenwerken en hoe beter het onderwijs werkt in zo'n hub. Het aanbod aan bedrijven is heel divers. Het zijn niet alleen maar makers. Het gaat allemaal over biocirculariteit, maar er zitten ook marketingbedrijven tussen die gespecialiseerd zijn in circulaire economie. Dat is heel interessant voor onze businessopleidingen. Een belangrijke opbrengst is ook

dat we elkaar intern beter zijn leren kennen op zo'n grote hogeschool. Ik ben zelf positief verrast hoeveel mensen er bij ons iets doen met circulariteit. Dat wist ik een jaar geleden niet. Dat is ook een deel hiervan: dat mensen elkaar beter leren kennen. Uiteindelijk moeten de studenten als ze zijn afgestudeerd wel buiten hun

"Ik ben zelf positief verrast hoeveel mensen er bij ons iets doen met circulariteit"

eigen grenzen gaan samenwerken met allerlei andere mensen. Hoe eerder ze dat kunnen oefenen in een veilige omgeving op de hogeschool hoe beter. Dat proberen we te stimuleren."

De studenten konden ook werken in het open lab van de BlueCity, samen met startups. Hoe ging dat?

"Dat stuk is wat anders gelopen. Het idee dat onderzoekers en studenten te allen tijde terecht konden in het lab om experimenten te doen liep in de praktijk anders. Het is toch een lab waarmee je zorgvuldig mee om moet gaan met materialen. Dat moet je toch wel op een gestructureerde manier doen. Uiteindelijk hebben we toch afgesproken dat we het niet open gooien, want het bleek niet werkbaar voor de mensen die het lab runnen. We hebben de focus verlegd op hogeschool-studenten die stagelopen bij bedrijven in BlueCity, en vanuit die rol experimenten doen in het lab van BlueCity."

Katri Kaunismaa

Het onderzoek is nu klaar. Wat is de volgende stap nu?

“We proberen nu de vruchten te plukken van het feit dat onze studenten wel in het lab zijn geweest. Hoe kunnen we die kennis vanuit die stageonderzoeken terugbrengen? De studenten zijn echt met hele interessante dingen bezig, bijvoorbeeld voor een ondernemer die decoratie- en isolatiemateriaal maakt uit zeewier, en dat moet getest worden. Dat soort kennis is leuk om terug te brengen naar het onderwijs, zodat niet alleen die ene stagiair er iets aan heeft, maar dat de kennis ook wordt verspreid. Daar kijken we nu naar hoe we dat kunnen organiseren. Het

“Dat soort kennis is leuk om terug te brengen naar het onderwijs, zodat niet alleen die ene stagiair er iets aan heeft, maar dat de kennis ook wordt verspreid”

gesubsidieerde deel is nu afgelopen. We gaan door met docenten die de stagiaires begeleiden in BlueCity, met hen kijken we welke plek kunnen we het terugbrengen in het curriculum, en meer studenten bewustmaken van circulaire economie en de oplossingen die vanuit de bedrijven komen.”

Heb je al een idee hoe die kennis kan worden verder gedeeld?

“De meest voor de hand liggende optie is in verschillende projecten in de eerste twee jaar, of dat het terugkomt in minorenonderwijs in het derde jaar. Het verschilt natuurlijk per opleiding wanneer ze met deze projecten bezig zijn, dus het moet ook maatwerk worden.

Hoeveel studenten werken momenteel nog in BlueCity?

“Op dit moment werken er twee studenten bezig in het lab, het hangt af per semester. Elke week komen er drie of vier groepen werken in het lokaal vanuit minor onderwijs. Sporadisch komen er nog andere groepen, met name onder de ondernemersopleiding is het heel populair. Die vinden het geweldig om tussen de startups te werken. Onze enige eis is dat ze wel echt iets doen met circulariteit. Dat is de reden waarom we in BlueCity zitten.”

WAT VOOR LESSEN KAN DE CITY DEAL UIT HET ONDERZOEK LEREN?

Kaunismaa: “Wat ik zelf heb geleerd is dat de contextrijke leeromgeving heel belangrijk is, en die praktijk veel kan bieden. Anders blijft het een beetje in de theorie hangen, en zie je als student niet hoe het in het echt gebeurt. Het kan enorm helpen bij de bewustwording van zowel studenten als docenten. Het is goed om met je onderwijs in zo’n plek te zitten, ook om echt goede stageplekken te bieden voor de studenten, die iets met circulariteit willen. Voor een

thema dat doorbreekt en steeds belangrijker wordt, is het dus juist goed om in zo’n hub te zitten. Zodat studenten er mee kunnen experimenteren: wat werkt, wat niet? De andere les die ik heb geleerd is dat je met de partner hele goede afspraken moet maken. Maak hele goede afspraken, maak goed duidelijk wat de verwachtingen zijn van beide partijen, en schrijf het duidelijk op.”

Wilt u meer weten over de resultaten van dit onderzoek?

U leest hier de executive summary en andere stukken:

<https://agendastad.nl/executive-summaries-onderzoeken-city-deal-kennis-maken/>

Meer weten over het onderzoek?

Neem contact op met:

Katri Kaunismaa, Projectleider
k.j.kaunismaa@hr.nl

City Deal Managementgame Rotterdam Delft

Leren samenwerken door rollenspel in rijke leeromgeving

Interview met Peter de Jong

ACHTERGROND

De Managementgame is de populaire benaming voor het ontwerpvak BK6ON5 aan de TU Delft, met ieder jaar zo'n 300-350 3ejaars bachelorstudenten. In groepen werken studenten 9-10 weken aan een ontwikkelvisie voor een specifiek Rotterdams gebied voor de komende 50 jaar. Deze rijke leeromgeving bevat enorm veel lessons learned voor de City Deal. Peter de Jong zette ze op een rij in dit onderzoek.

Hoe leer je nu beter dan in de praktijk? Op de TU Delft coördineert Peter de Jong het ontwerpvak BK6ON5, een verplicht vak voor derdejaars Bachelors van de faculteit Bouwkunde. Het staat ook wel bekend als 'de Managementgame'. Aangezien deze rijke leeromgeving ontzettend veel lessons learned bevat voor het City Deal netwerk heeft De Jong deze in een onderzoek op een rij gezet.

Vanuit de City Deal Onderzoeksregeling is De Jong aan de slag gegaan om de verschillende projecten in kaart te brengen. Samen met studenten heeft hij daarvoor de website City Deal Managementgame opgezet, waar hij alle cases die zijn gedaan in het vak beschrijft. In zijn onderzoek kijkt De Jong naar wat het didactisch concept is achter de managementgame, en hoe dit binnen andere steden, niveaus en contexten kan worden toegepast. "In hoeverre werkt het? Dat is wat ik met dit onderzoek wil laten zien. Juist door die cases op een rijtje te zetten, en

de verschillende insteken, wordt dat duidelijk. Door de samenwerking met al die partners is het enorm verrijkend wat er uit komt, zowel voor de stad als het onderwijs."

Het is niet alleen een rijke leeromgeving om te bestuderen, maar de uitkomsten van die studie zijn ook weer zeer bruikbaar voor de betrokken gemeenten. En dat past helemaal bij de doelstellingen van de City Deal Kennis Maken, stelt De Jong. "De City Deal is bij uitstek een perfecte bijdrage voor mijn vak. De combinatie onderwijs en gemeente is in feite waar wij helemaal voor staan. Het paste zo nauw op mijn activiteiten dat het naar mijn smaak perfect bij elkaar kwam en ook om het verder te brengen. Ik heb elk jaar een nieuwe case, ik zoek naar nieuwe relaties bij gemeenten en partners om daar die versterking verder te brengen. Dat de City Deal als project er tussen kwam en geeft me de mogelijkheid om die continue relatie goed te duiden en te illustreren."

KIJKEN UIT VERSCHILLENDE ROLLEN

Het vak loopt al sinds 2013. De jarenlange relatie met de gemeenten en andere partners in de samenleving, maar ook de innovatieve opzet van het vak en de nauwe samenwerking tussen docenten en studenten zijn allemaal lessen waar City Deal partners van kunnen leren. Om de daadwerkelijke impact van de uitkomsten in de stad niet te vergeten. De Managementgame is eigenlijk een rollenspel wordt de praktijk van een gebiedsontwikkelingsproces gesimuleerd. Studenten krijgen ieder een professie toegewezen en werken in groepen aan een Masterplan voor het gebied. Zo leren ze kijken vanuit verschillende rollen, van landschapsarchitect, vastgoedontwikkelaar tot bestuurder van een gemeente. De studenten zijn er erg enthousiast over: "Het is in onze ogen een van de bijzonderste vakken van de Bachelor Bouwkunde. We hebben geprobeerd de impact die ON5 heeft op mens, op de faculteit, en op de stad concreet te maken in het kader van City Deal Kennis Maken", aldus studenten op de website.

Elk jaar wordt in de Managementgame een actuele casus aan studenten voorgelegd. Van de Herontwikkeling

van Blaak in Rotterdam, de Campus van de TU Delft, herinrichting van de Spoorzone in Delft tot de Alexanderpolder in Rotterdam. In kleine groepen gaan studenten tien weken lang aan de slag met de analyse en formuleren ze een ontwikkelingsvisie voor de komende 50 jaar. Allerlei maatschappelijke vraagstukken komen aan de orde. Van klimaatverandering, economische ontwikkeling, verschuivende politieke verhoudingen, een meer circulaire economie tot een inclusieve samenleving.

Maar hoe start je nu met zo'n casus? "Er zit een redelijke toeval in", vertelt De Jong. "Ik zoek de projecten in de

"De City Deal is bij uitstek een perfecte bijdrage voor mijn vak"

buurt. Van Dordrecht tot Delft. Het is namelijk belangrijk dat studenten er met enige regelmaat naar toe kunnen. Je ziet dat in de loop der jaren er een opbouw is geweest van contacten, dat tot het een en ander leidt. Het gebeurt vaak door ervaringen uit het verleden, vanuit eerdere samenwerkingen, of via andere hoogleraren. Zo ben ik in Schiedam en Dordrecht terechtgekomen.

Peter de Jong

DELFT-ZUID

Dit jaar staat Delft-Zuid als casus op het programma. Er liggen vraagstukken rond de ontwikkeling van de campus van de TU Delft, studenthuisvesting en samenwerking met bedrijfsleven. “Maar het is bij de ontwikkeling van dit gebied juist goed om het in groter geheel te bekijken”, aldus De Jong. “De keuzes die er worden gemaakt rond

“Het station Delft-Zuid veel meer betekenis krijgen voor wat eromheen gebeurt”

de campus hebben ook veel invloed op hoe bepaalde andere gebieden zich ontwikkelen. Als de universiteit station Delft-Zuid, -wat nu al Delft Campus is gaan heten-, serieus weet in te passen in de plannen kan het station veel meer betekenis krijgen voor wat eromheen gebeurt. Voor wijken als de Kabelhof, Schieoevers, maar ook de herontwikkeling van allerlei nieuwe wijken. De campus is naar buiten toe gericht, maar door de grote vraag naar woningen ligt de campus voor die het weet ingesloten door de stad. Er speelt hier een vorm van segregatie: de inwoners van de wijk Tanthof voelen zich gepiepeld, dat

het station Delft-campus gaat heten. Waarom is het niet meer ons station? Ik denk dat dit een verkeerde insteek is geweest. Ik denk zelf dat zo’n stationsontwikkeling vanuit veel bredere visie moet worden opgezet om zo’n doel te bereiken. Het gaat niet alleen om wat universiteit ermee wil bereiken, maar juist ook zo’n wijk als Tanthof die er achter ligt.”

De studenten gaan er zich over buigen in het ontwerpvak. “Juist het ontwerpen van zo’n visie past daar goed bij”, denkt De Jong. “Van planoloog tot stedenbouwkundige en landschapsarchitect. Al die disciplines halen we erbij om tot een geïntegreerd antwoord te komen voor de komende vijftig jaar 50 jaar.” Elke casus komt twee keer per studiejaar terug als vak. “De eerste vier tot vijf weken concentreren we ons op kennisontwikkeling, daarna gaan we aan de slag met de rollenbenadering en het maken van de visie, die we aan het eind presenteren aan de partners. Nu werken we met een groep van honderd studenten. In februari zullen dat er driehonderd zijn. Dat zijn dertig teams van tien man, dus dertig visies. Dat resulteert in een enorme rijkdom voor de aangesloten partners.”

Hoe ziet De Jong dat de Managementgame werkt? “Dat zie ik vooral in het enthousiasme van de studenten die daarmee bezig zijn. Ik ben heel blij te kunnen zeggen

dat dit het leukste vak is, want dat zeggen de studenten. Juist door de casebenadering is de samenwerking met de gemeenten elke keer verschillend. Achteraf blijken gemeente erg veel waardering te hebben voor die rijkdom die het heeft opgeleverd. Vooral ook omdat het hun ogen heeft geopend dat de samenwerking heel efficiënt kan zijn. Je ziet wel stukken van onze plannen terugkomen in die strategie van bijvoorbeeld Spoorzone in Dordrecht of MqH in Rotterdam.”

GROOT REALITEITSGEHALTE

Wat kan het City Deal netwerk leren? “Dat is hoe belangrijk de lokale verbinding is. Zoals Delft samenwerkt met de universiteit en omliggende gemeenten, voor en met elkaar. Je zou ook andere universiteiten op dezelfde manier kunnen aanspreken op dat soort verbanden. Een van de aspecten die het vak zo leuk maken is het grote realiteitsgehalte die het krijgt. En dat het ook echt impact heeft.”

Een van de aansprekende voorbeelden daarvan is Schiedam. De Jong: “In het station hebben de studenten samen met de gemeente een posterpresentatie gegeven voor inwoners van de stad, die we een rijkdom aan ideeën wilden meegeven. Maar daar was niet iedereen blij mee. Er waren mensen bij die zeiden wat flik je me nou? Ga je op mijn volkstuin huizen bouwen? Beter kon ik het niet illustreren dat er daar een man zich persoonlijk geraakt voelde door wat de studenten bedenken. Dat is heel direct, heel effectief, en heeft ook voor Schiedam een belangrijk verhaal van realisme.”

Het gaat immers om mensen, aldus De Jong. “Mijn boodschap met het vak is dan ook dat het gaat om de

WAT VOOR LESSEN KAN DE CITY DEAL UIT HET ONDERZOEK LEREN?

De Jong: “Dat is hoe belangrijk de lokale verbinding is. Zoals Delft samenwerkt met de universiteit en omliggende gemeenten, voor en met elkaar. Je zou ook andere universiteiten op dezelfde manier kunnen aanspreken op dat soort verbanden. Een van de aspecten die het vak zo leuk maken is het grote realiteitsgehalte die het krijgt. En dat het ook echt impact heeft.”

samenwerking met de vele partijen en dat je daar rekening mee moet houden. Het is veel meer dan een academisch verhaaltje, van doe maar theoretisch alsof het echte mensen zijn. Nee, je hebt hier een echte opdrachtgever, die ook feedback geeft, en echte mensen waarom het gaat.”

Het leren samenwerken is voor De Jong dan ook 50 procent van het vak. Uiteindelijk na je opleiding wanneer je architect of stedenbouwer wordt, besef je dat je nooit meer alleen werkt. Dat is wel heel belangrijk dat je dus kan. De bouw is een vak waar je elkaar steeds tegenkomt dus netwerken is ook cruciale vaardigheid. Of je elkaar nou leuk vindt of de tent uitvecht, de enige zekerheid is dat je elkaar weer tegenkomt. Dat samenwerken zit ook in de inhoud van dit vak. Zorg dat mensen betrokken zijn, zorg dat je elkaar in de waarde laat en elkaars kracht weet in te zetten. Daardoor kun je als groep juist goed presteren. Het gaat om communicatie en onderlinge waardering. Dat is juist op die leeftijd een belangrijke binnenkomer.”

Wilt u meer weten over de resultaten van dit onderzoek?

U leest hier de executive summary en andere stukken:

<https://agendastad.nl/executive-summaries-onderzoeken-city-deal-kennis-maken/>

Meer weten over het onderzoek?

Neem contact op met:

Peter de Jong, Lecturer Management in the Built Environment
P.deJong@tudelft.nl

SENECA

Welke vaardigheden doen studenten op in de wijken?

Interview met Stef Dingemans

ACHTERGROND

De bacheloropleiding Sociale Geografie en Planologie van de Universiteit Utrecht heeft de afgelopen jaren geëxperimenteerd met *community engagement*. Binnen een (pilot)cursus werkten studenten in de wijk Lunetten samen met lokale actoren aan maatschappelijke vraagstukken. Maar wat is daarvoor nodig? En welke vaardigheden leren studenten hiermee precies? Stef Dingemans zocht het uit voor de Universiteit Utrecht.

In Utrecht werken studenten Sociale Geografie en Planologie van de Universiteit Utrecht in de wijken samen met bewoners en lokale organisaties aan maatschappelijke vraagstukken. Maar welke vaardigheden leren zij daar nu precies bij? En hoe kunnen ze die inzetten voor een zo sterk mogelijke samenwerking tussen alle partners in de wijk? Docent en onderzoeker Stef Dingemans leidt met steun van de onderzoeksregeling City Deal Kennis Maken het SENECA-onderzoek, dat dit wil beantwoorden.

Jullie onderzoek is gekoppeld aan de cursus Onderzoek in de wijk—community engaged learning. Wat is het idee daarachter?

Dingemans: “Het is een pilotcursus waarin we ons richten op *community engaged learning*. Deze bijna onderwijsvorm wint steeds meer terrein op universiteiten en hogescholen, ook binnen Utrecht. We proberen in deze pilotcursus deze relatieve nieuwe vorm van onderwijs op te zetten, ermee te experimenteren, en te kijken welke

waarde het kan hebben binnen ons huidige curriculum. Hebben we er iets aan? Wat kunnen we er uit halen? Het uiteindelijke doel is een sterkere vorm van samenwerking tussen onderwijs en maatschappij creëren. of we een brug kunnen slaan naar de stad Utrecht.”

Wat voor vraagstukken komen aan de orde?

Vanuit ons departement houden we ons vooral bezig met ruimtelijke vraagstukken: hoe beweegt de mens zich in de ruimte. Welke impact heeft de ruimte op de mens, en andersom. Dat gebeurt vooral heel veel theoretisch en middels (stads)excursies. Met de pilotcursus willen we hier een stap in verder gaan, door op lokaal niveau de interactie tussen Universiteit en stad te bewerkstelligen. Door de vragen uit de buurt, uit de wijk, uit de stad naar voren te brengen en daar hopelijk direct een bijdrage aan te kunnen leveren. De City Deal Kennis Maken en de bijbehorende onderzoeksregeling sloot daar zo perfect op aan. Eigenlijk wilde we al verder met de pilot dus het kwam als geroepen dat we nu ook kunnen onderzoeken wat de studenten hier nu daadwerkelijk leren

Wat houdt het onderzoek precies in?

“Het onderzoek is vernoemd naar de Romeinse filosoof Seneca. Een van zijn beroemde quotes is: je leert niet voor de school, maar je leert voor de maatschappij. Dat hopen we ook te organiseren, zodat studenten voortaan niet alleen bij mij in een klaslokaal zitten en luisteren naar allemaal mooie verhalen en theorieën over die buurt. Maar dat ze daadwerkelijk naar die buurt toegaan en daar in contact komen met de bewoners en organisaties en uiteindelijk veel meer leren hoe het letterlijk er in de praktijk uitziet. Met dit onderzoek brengen we in kaart wat ze nu echt leren, welke vaardigheden ze opdoen binnen zo’n rijke leeromgeving, zoals de wijk of buurt. Binnen die pilotcursus, zoals kenmerkend is voor *community engaged learning*, is het hele idee dat je altijd onderwijs uitvoert met een maatschappelijke partner. Je moet wel interactie hebben met wijkbewoners, wijkinitiatieven, maatschappelijke organisatie. Gezamenlijk ga je op zoek naar een probleemstelling om aan te werken. Uit de literatuur komen allerlei vaardigheden naar voren die daarvoor nodig zijn.

Denk bijvoorbeeld aan samenwerken, communicatie, netwerkvaardigheden en aanpassingsvermogen. We proberen nu door het onderzoek voor ons te duiden wat ze echt leren. We zijn nu bezig met het verzamelen van data.”

Kun je al iets zeggen of ze die vaardigheden in de cursus ook opdoen?

“Ik durf te beweren, en daar durf ik mijn hand voor in het vuur te steken, dat ze flexibiliteit gaan noemen. Dat heeft

“Met dit onderzoek brengen we in kaart wat ze nu echt leren, welke vaardigheden ze opdoen binnen zo’n rijke leeromgeving, zoals de wijk of buurt”

ermee te maken dat we deels werken op de universiteit en deels op locatie. In de tussentijd moeten ze individueel, vanwege corona, naar de wijkbewoners thuis. Ze spreken af, ze maken wandelingen door de buurt. En zo komen hun leefwerelden bij elkaar. Af en toe zeggen mensen ineens af, of ze laten niks weten, of de communicatie met

Stef Dingemans

de organisatie loopt wat moeilijk. Ik merk dat daar af en toe wat onvrede zit bij de studenten. Zeker als ze dan een opdracht moeten inleveren. Flexibiliteit (en begrip) is dus heel belangrijk. Komende week gaan we meer diepte-interviews afnemen waarmee we uiteindelijk deze vraag proberen te beantwoorden.

Waar vindt de pilotcursus precies plaats? Heeft corona nog impact gehad?

“Het hele idee is om een duurzame relatie op te bouwen met daar waar je je onderwijs wilt uitvoeren. We hebben twee jaar heel bewust gekozen om die band op te bouwen in de wijk Lunetten, in zuid Utrecht. De buurtbewoners zien elk jaar dezelfde docenten, ze weten dat de studenten niet alleen maar komen om informatie op te halen, -met enquêtes langs de deuren lopen en daarna niet meer terugkomen-, maar er vindt echt een wisselwerking plaats. Wat speelt er in de wijk, waar lopen de mensen tegenaan geografisch of planologisch gezien. En hoe kunnen wij ze echt helpen daarbij? Dan kunnen we echt die interactie opzoeken tussen bewoners en universiteit. Dat is nog altijd het streven. We zijn nu twee keer in Lunetten geweest met

“Het hele idee is om een duurzame relatie op te bouwen met daar waar je je onderwijs wilt uitvoeren”

deze pilot, vorig jaar zou de derde keer zijn geweest en dan dit jaar de vierde editie. Vorig jaar is helaas niet doorgegaan vanwege corona en dit jaar was het niet mogelijk om de cursus goed uit te zetten in Lunetten.

Hoe zijn jullie verder gegaan?

“We hebben het moeten omgooien, en zijn een schaalniveau hoger gaan kijken, naar de stad Utrecht. Dat doen we in samenwerking met maatschappelijke organisatie New Dutch Connections (NDC), een Utrechtse organisatie die zich inzet voor nieuwe bewoners in de stad, zoals statushouders, vluchtelingen en allerlei mensen

met een klein sociaal netwerk. We werken nu met hen samen om dat netwerk te vergroten binnen Utrecht. We proberen deze mensen te helpen de immigratie stap zo goed mogelijk te nemen. Het komt er praktisch op neer dat we studenten hebben gekoppeld met statushouders. Ik heb bijvoorbeeld een college gegeven over sociale netwerken, hoe werkt dat dan? Hoe zit dat in elkaar? De volgende stap is dat ze de sociale netwerken van elkaar in kaart brengen. Het hele idee is dat ze uiteindelijk in de tien weken de mensen zo goed mogelijk op weg kunnen helpen om hun zogenaamde droom te verwezenlijken. Die dromen verschillen per persoon. NDC noemt ze heel mooi ‘dromenjagers’ en *future citizens*. Samen proberen we de dromen te verwezenlijken van deze nieuwkomers in Utrecht.”

Hoe past jullie onderzoek bij de City Deal Kennis Maken?

“Ik denk vooral dat ons onderzoek wat bijdraagt omdat we in kaart brengen wat je allemaal kunt leren door deze nieuwe vorm van onderwijs. De City Deal richt zich heel erg op het samenbrengen van maatschappelijke vraagstukken en het hoger onderwijs. Onze pilot doet dat al. We werken aan een maatschappelijk vraagstuk, dat niet vanuit onszelf komt, maar vanuit de buurt. Eerder in Lunetten, gingen studenten met ouderen wandelen in de wijk. Die ouderen brachten allerlei relevante problemen naar voren waar ze tegenaan lopen. Een voorbeeld: er is vanuit de ouderen heel weinig interactie met andere bevolkingsgroepen in de wijk, zoals groepen met andere leeftijden, andere nationaliteiten. Het is heel leuk om daarvanuit met die

WAT VOOR LESSEN KAN DE CITY DEAL UIT HET ONDERZOEK LEREN?

Dingemans: “Het is super waardevol om de interactie op te zoeken met de omgeving waarin je gevestigd bent als onderwijsinstelling. Het is echt belangrijk is om in de stad die verbinding op te zoeken met lokale organisaties en zo mogelijk ze aan te sluiten bij je studieprogramma. Voor alle partners is het ontzettend waardevol is om samen een duurzame relatie op

te bouwen, dat er ook echt geïnvesteerd wordt in toekomstbestendige plannen en projecten. Dat heeft op langere termijn voordeel voor zowel de studenten, die vaardigheden leren, die vaak veel relevant zijn voor het veld en maatschappij, als voor de organisaties die weer kunnen leren van de studenten. Het heeft echt een versterkend effect.”

studenten op pad te gaan, zodat zij uiteindelijk antwoord kunnen geven waar het aan ligt. Dat past supergoed bij de City Deal. Ons onderzoek zal een mooie toevoeging zijn aan de kennis die er al over is. Wat voor soort vaardigheden zijn er al om te leren, en op de langere termijn hoe kunnen wij binnen het departement, maar ook andere opleidingen en iedereen die met de City Deal bezig is, hier lering uit trekken. Kunnen ze ons onderzoek daarvoor gebruiken? En dat is wat het waardevol maakt denk ik.”

Wanneer is het klaar?

Voor de zomervakantie leveren we een onderzoeksrapport op. Tegelijkertijd maken we een kleine documentaire. Studenten worden vanaf het begin gefilmd tijdens dit proces. Een groot onderdeel daarvan is dat studenten iedere week zelf een vlog opnemen. Reflectie is namelijk ook een vaardigheid die studenten volgens de literatuur opdoen in *community engaged learning*. De vlogs worden de basis voor de documentaire. Het gehele proces laten we zien middels een short story, die een mooie blik geeft wat we nu eigenlijk die tien weken hebben gedaan.”

Wilt u meer weten over de resultaten van dit onderzoek?

U leest hier de executive summary en andere stukken: <https://agendastad.nl/executive-summaries-onderzoeken-city-deal-kennis-maken/>

Meer weten over het onderzoek?

Neem contact op met: Stef Dingemans, Junior lecturer & researcher, Human Geography and Planning s.dingemans@fontys.nl

Hoe kun je kunst inzetten om verschillen de wereld te overbruggen?

Meerstemmig kunst leren: effecten van een verrijkte leeromgeving op inclusievaardigheden van studenten aan kunstvakdocentopleidingen

Durven loslaten kan kunstdocenten heel wat opleveren

Interview met Karolien Dons

ACHTERGROND

De populatie in onze grote steden diversifieert in hoog tempo. Stedelijk beleid geeft steeds vaker erkenning aan deze diversiteit, waardoor diensten steeds opener en inclusiever worden. Op de werkvloer zorgt dit echter voor lastige uitdagingen. Toekomstige kunsteducatoren hebben nu ook te maken met sociale- en inclusievaardigheden in hun competentieprofiel. De Hanzehogeschool wil voor haar kunststudenten deze competenties intensiever, actueler en werkveldgetrouwer aanspreken in hun onderwijs door een bestaande leeromgeving te verrijken. Karolien Dons deed dat in dit onderzoek.

De bevolking in onze steden wordt steeds diverser. Dat is ook terug te zien in klaslokalen, waar het voor lastige uitdagingen kan leiden. Sociale en inclusievaardigheden zijn daarom deel gaan uitmaken van het competentieprofiel van de docent van vandaag. Hoe kun je kunst inzetten om verschillen in de wereld te overbruggen? Karolien Dons ontwikkelde er een nieuwe leeromgeving voor in haar door de City Deal Kennis Maken-gefinancierde onderzoek.

Diversiteit en inclusie krijgen ook een steeds grotere rol ook in stedelijk beleid, Etniciteit, leeftijd, fysieke of mentale beperking, gender of armoede zouden geen barrière meer mogen vormen om mee te doen in de stad. De kunstvakopleidingen Docent Muziek (DoMu) en Docent Beeldende Kunst en Vormgeving (DBKV) van de Hanzehogeschool Groningen die studenten opleiden om als kunsteducator aan de slag te gaan, willen deze

competenties intensiever, actueler en werkveldgetrouwer gaan aanspreken in hun onderwijs door een bestaande leeromgeving te verrijken.

Wat was de aanleiding voor dit onderzoek?

Dons: “Van kinderen met beperkingen en rugzakjes, gender tot meer nieuwe Nederlanders. Kunst- en muziekdocenten komen diversiteit steeds meer tegen in hun klaslokaal. Ze zien steeds meer verschillen in hun groep. Hoe ga je daar mee om, hoe anticipeer je daar op en hoe zet je de kunsten daarvoor in om verschil geen drempel te laten zijn. Het Prins Claus Conservatorium en de Academie Minerva wilden daar wat mee in hun opleidingen, en hun curriculum vernieuwen. Hoe kunnen ze die laten meegaan in de samenleving?”

Wat hebben jullie precies gedaan in het onderzoek ‘Meerstemmig kunst leren: effecten van een verrijkte leeromgeving op inclusievaardigheden van studenten aan kunstvakdocentopleidingen’?

“We hebben een soort leeromgeving ontworpen, waarbij zowel partners uit het werkveld als studenten van binnenuit meedoen. Het oorspronkelijke plan was dat deze leeromgeving direct verbonden was aan stages van studenten, en aan wat activiteiten die plaatsvinden op scholen. Door corona hebben we al die activiteiten moeten schrappen, en hebben we ons uiteindelijk dus vooral gefocust op die leeromgeving. Door corona hebben we helaas geen data kunnen verzamelen over hoe het doorwerkt in stages bijvoorbeeld. Of hoe studenten het oppakken in de praktijk.”

Wie deden mee?

“Er deden twaalf deelnemers mee: drie alumni, twee docenten, een onderzoeker en zes studenten. Ik ben als onderzoeker betrokken geweest, en een lector was betrokken als supervisor. Ik zie de alumni en studenten echt als mede-onderzoekers.”

Waar hebben jullie je verder op gefocust met het onderzoek?

“We hebben gelukkig heel veel kunnen doen in tijden van corona. Wat echt interessant is aan onze leeromgeving is dat we die participatief hebben ingericht. Zeker voor

hoger onderwijs is dat vrij nieuw om de vraag neer te leggen bij studenten. Wat wil je eigenlijk leren, nu je hier bent? Je bent hier omdat je getriggerd bent door het thema. Het begon dan ook met een gesprek met de studenten. Wie ben je? Wat brengt jou hier? Dan

“Het begon dan ook met een gesprek met de studenten. Wie ben je? Wat brengt jou hier?”

komen er biografische verhalen. Mensen die wat hebben meegemaakt in hun leven of zijn bijvoorbeeld heel erg activistisch om meer inclusie te bereiken in onze samenleving. Of ze hebben juist niet zo veel met inclusie en diversiteit. Waarom moeten we daar zoveel aandacht aan besteden? Het was dan ook de kracht van dit project: we hadden allerlei verschillende typen mensen. Het ideaal van meerstemmig, dus meer stemmen bij elkaar, is in die zin wel gelukt. Dat was de eerste fase van ons project, met elkaar in gesprek gaan.”

Wat was de volgende stap in het onderzoek?

“De tweede fase was rond de vraag hoe we dit dan kunnen vertalen in een lesprogramma waar we allemaal wat aan hebben? We kwamen op vormen van dialoog uit, die we konden voeren met elkaar. Van gespreksvormen als socratische dialogen, tot gespreksvormen die we in de kunst gebruiken om dialoog op gang te brengen.

Karolien Dons

Durven loslaten kan kunstdocenten heel wat opleveren

Denk aan beeldtaal: met beeld het gesprek op gang krijgen en een structurele dialoog creëren. Het hele traject bestond uit drie fasen, waarbij de derde fase de meest intensieve was. Daarin hebben we 7 sessies met elkaar georganiseerd, een heel dagdeel aan dialoogvoeren.

“De opleidingen zijn heel enthousiast en willen er graag verder mee doorgaan”

Persoonlijk vond ik de voorkant van de leeromgeving het meest interessante aan, dat je met elkaar iets gaat ontwerpen. Het thema diversiteit zat dan ook in de aanpak. Dat vind ik een mooie winst van het project. Natuurlijk heeft het ook wat moois aan de achterkant opgeleverd. De opleidingen zijn heel enthousiast en willen er graag verder mee doorgaan. Een van de opleidingen biedt het nu aan als keuzevak, de ander wil het structureel gaan aanbieden in alle opleidingen.”

Hoever zijn jullie nu in het onderzoek?

“We zijn nu aan het afronden. We zijn bezig met het maken van een video essay als eindrapport. Die vorm vond ik echt passen bij allemaal mensen die heel erg in beeld en geluid denken. We zijn nu bezig met de montage. Op 1

november is het klaar en ik presenteer het op de landelijke Kennis Maken dag op 12 november. Ik hoop echt dat de meerstemmigheid door klinkt in de video.”

Wat zijn de belangrijkste conclusies die je al wil delen, voorafgaand aan de landelijke dag?

“Ik denk dat dit onderzoek duidelijk laat zien dat er een enorme meerwaarde zit in participatief onderwijs. Dat we als docenten ook wel eens mogen loslaten vanuit ons instituut. Natuurlijk heeft dat wel consequenties voor de docent, want die stelt zich anders op. Het is niet langer alleen maar zenden. Je bouwt een ander soort relatie op. Dat is voor de Hanzehogeschool een enorme winst. Ik denk dat we ook voor het werkveld, de stadse context waarvoor we dit hebben gedaan, winst hebben gemaakt. We hebben mensen getraind en laten ervaren wat het is om op een andere manier te luisteren naar elkaar, en je vak te benaderen. Mensen voelen zich daar prettig bij. Ze hoeven niet meteen te gaan zitten in een oordeel. Dat zit namelijk heel erg in de kunst. Je oordeelt of iets lelijk of mooi is, goed of fout.”

En kunnen muziekdocenten er ook al wat mee in de praktijk?

“Ja. Dat even loslaten hoor ik ook positief terug van de alumni. Een van hen geeft nu les op een vmbo-school en loopt daar tegen heel veel stereotyperingen aan. Ze zei dat loslaten van al die bagage en met elkaar puur genieten van iets, haar al een heel ander contact opgeleverd heeft

met die leerlingen. Het zijn kleine dingen, maar daar zie ik toch een grotere beweging gaande. Althans dat hoop ik. We hebben nu nog maar gewerkt met twaalf mensen, dat is heel kleinschalig, maar het biedt potentie. Een soort hygiëne, van hoe gaan we met elkaar om.”

Nu de rest van de samenleving nog?

“Zo idealistisch ben ik ook weer niet. Ik geloof echt in die kleine stapjes. Zeker voor de scholen in de stad daar merk ik er wat gebeurt. Daar wordt gereflecteerd op waarmee ze bezig zijn. Dat vind ik een waanzinnige uitkomst.”

WAT VOOR LESSEN KAN DE CITY DEAL UIT HET ONDERZOEK LEREN?

Dons: “Ik denk dat steden die heel erg met inclusiviteit bezig zijn, hier zeker wat aan kunnen hebben. Ik weet dat al kunst gebruiken om meer participatie in de samenleving te faciliteren. In stedelijke ontwikkeling, participatie en leefbaarheid ligt een rol voor de kunstdocent. Die kan dat verder vooruitbrengen.”

Wilt u meer weten over de resultaten van dit onderzoek?

U leest hier de executive summary en andere stukken:

<https://agendastad.nl/executive-summaries-onderzoeken-city-deal-kennis-maken/>

Meer weten over het onderzoek?

Neem contact op met:

Karolien Dons, Docent-Onderzoeker
k.s.k.dons@pl.hanze.nl

Studenten aan het werk in leerwerkplaats in de wijk Spijkerkwartier

In verbinding leren voor kind en jeugd: leerdoelen bij interdisciplinair en multilevel samenwerken door studenten van het mbo, hbo en wo in het domein van pedagogiek en onderwijs.

Leren samenwerken met andere perspectieven

Interview met Judith Stoep

ACHTERGROND

Judith Stoep onderzocht voor de Radboud Universiteit de verschillende facetten van het leren in een wijkgerichte leerwerkplaats, beschreven vanuit het perspectief van de studenten, docenten, wijkprofessionals en andere partners, zoals de gemeente Nijmegen. Wat zijn de effecten van gezamenlijk leren in een rijke leeromgeving? In welke mate zijn de studenten succesvol in het behalen van hun leerdoelen?

Samenwerken met professionals van andere disciplines en niveaus is nog niet standaard een vaardigheid die je leert tijdens je studie. Terwijl het later wel onmisbaar is in je werk. In Arnhem en Nijmegen kunnen studenten hiermee ervaring opdoen in leerwerkplaatsen. Judith Stoep, onderzoeker en docent Pedagogische Wetenschappen en Onderwijswetenschappen aan de Radboud Universiteit, kijkt naar de opbrengsten van deze rijke leeromgevingen in haar onderzoek, dat is gesubsidieerd in de CDKM Onderzoeksregeling.

Dat interprofessioneel samenwerken complex is, bewijzen de sociale wijkteams wel in de jeugdzorg. Sinds de decentralisatie in 2015 is de jeugdzorg zo georganiseerd dat deze teams de zorg en ondersteuning integraal aanbieden in de wijken. Het klinkt mooi, maar in de praktijk blijkt het heel erg lastig te zijn. De professionals in de teams zijn namelijk onvoldoende voorbereid op het

toepassen van nieuwe werkwijzen die noodzakelijk zijn voor een gezamenlijke ondersteuning van kinderen en jongeren. Het is dus urgent dat de professionals van de toekomst, de studenten van nu, leren hoe dat moet, dat samenwerken met andere disciplines in een team.

LEERWERKPLAATSEN

Weinig andere regio's kennen al zoveel initiatieven waar studenten ervaring kunnen opdoen met interdisciplinair samenwerken als Arnhem en Nijmegen. Op initiatief van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN) zijn er de afgelopen jaren in verschillende wijken in beide steden leerwerkplaatsen opgezet, vanuit de urgentie dat de studies in het hoger onderwijs onvoldoende zijn toegerust om hun studenten voor te bereiden op samenwerking met professionals van andere disciplines. Inmiddels zijn ook de Radboud Universiteit en ROC Nijmegen aangesloten bij deze leerwerkplaatsen. Geïnspireerd door de City Deal Kennis Maken en de Nijmeegse beweging Ieder Talent Telt werken docenten en studenten van verschillende opleidingen in deze leerwerkplaatsen samen aan grootstedelijke thema's in het sociale domein. Zo leren de studenten hier zowel multilevel als interdisciplinair samenwerken, in verbinding met professionals in de wijk.

IN VERBINDING LEREN VOOR KIND EN JEUGD

Het afgelopen collegejaar is in de wijk Nijmegen-Noord de leerwerkplaats In verbinding leren voor kind en jeugd opgericht, waarin alle drie de onderwijsinstellingen samenwerken. Het is het startpunt voor het gelijknamige onderzoek onder leiding van Judith Stoep. "In deze leerwerkplaats werken we samen vanuit vijf verschillende opleidingen, die gelieerd zijn aan het thema zorg aan jonge kinderen (tot 12 jaar)." Van de Pabo en Pedagogiek op de hbo, Pedagogische Wetenschappen aan de RU tot opleidingen als pedagogisch medewerker en onderwijsassistent op het ROC.

Stoep: "Elke opleiding heeft zijn eigen perspectief hierbij. Het onderwijsaanbod op de Pabo is weer heel anders dan het aanbod bij de opleiding tot pedagogische medewerker bijvoorbeeld. We zien dus aan de ene kant

dezelfde doelstellingen in het opleidingsprogramma's die gericht zijn op zorg of onderwijs, maar aan de andere kant andere accenten en abstractieniveaus. En dat is precies de context, waarin je later in de praktijk terechtkomt. Dan moet je samenwerken in een team met professionals die verschillende achtergronden hebben. De een heeft meer een zorgprofiel en de ander is opgeleid voor het onderwijsveld en de onderwijsniveaus zijn wisselend. Ze doen daar heel goed werk, maar lopen wel eens tegen drempels aan, omdat ze de perspectieven van zorg en

"Later moet je ook samenwerken in een team met professionals die verschillende achtergronden hebben"

onderwijs niet goed samen kunnen brengen. Dat lijkt een van de bedreigende factoren voor het succes van deze wijkteams."

Hoe dat komt? "Studenten leren tijdens hun studie niet echt hoe ze moeten samenwerken met studenten van andere opleidingsniveaus en andere opleidingen, om vanuit andere perspectieven te kijken naar problemen

Judith Stoep

van kinderen en jongeren”, legt Stoep uit. “En dat is precies waarom we deze leerwerkplaats hebben opgezet, om ze die praktijk te laten ervaren. In de betekenisvolle context van de wijkgerichte leerwerkplaats krijgen de studenten de gelegenheid om elkaars expertise te zien, te gebruiken en kennis uit te wisselen. De leeromgeving wordt niet begrensd door de muren van de onderwijsinstelling, maar wordt gevormd door de maatschappelijke context waarin zorg en onderwijs voor het jonge kind wordt

“In de betekenisvolle context van de wijkgerichte leerwerkplaats krijgen de studenten de gelegenheid om elkaars expertise te zien, te gebruiken en kennis uit te wisselen”

geboden, en door de personen die daarin een rol spelen: ouders en kinderen, wijkprofessionals zoals pedagogisch medewerkers in de kinderopvang, leden van sociale wijkteams, wijkmanagers, leraren, onderwijsassistenten en orthopedagogen”.

ONDERZOEK

Met het project willen Stoep en de andere onderzoekers verschillende facetten van het leren in een wijkgerichte leerwerkplaats beschrijven vanuit het perspectief van zowel de studenten, als van de docenten, wijkprofessionals en andere partners, zoals de gemeente Nijmegen. Zo wil ze de effecten van gezamenlijk leren in een rijke leeromgeving vaststellen. In welke mate zijn de studenten succesvol in het behalen van de leerdoelen van hun eigen opleiding? En hoe zit het met het samenwerken? “Studenten leren tijdens hun studie meestal wel om samen te werken, maar met gelijkgestemden”, aldus de onderzoeker. “Ze komen niet in situaties terecht waar er verschil van mening is over de juiste aanpak, zoals wel gebeurt in de wijkteams. Denk bijvoorbeeld aan een fysiotherapeut en een orthopedagoog die samen kijken naar een kind. Hun visies, die gebaseerd zijn op verschillende opleidingstradities, moet je zien samen te brengen in één aanpak. Dat is ingewikkeld, je weet niet welke kennis de ander heeft en hoe je elkaar kan aanvullen.”

Wat helpt is om studenten er beter op voor te bereiden, stelt Stoep. “In wijkteams zijn veel professionals en partners verbonden. Contact met elkaar is dus ontzettend belangrijk. De student moet zich dan ook in de opleiding bewust worden van de maatschappelijke context waarin hij of zij komt te werken. Een orthopedagoog werkt al lang niet meer alleen in een kamertje met een kind aan het oplossen van een ontwikkelingsprobleem. Die moet in de

ondersteuning van een kind rekening houden met andere professionals en partijen. In de leerwerkplaats kunnen alle studenten oefenen met die samenwerkingscompetenties, in het echt, bij een realistisch probleem. We hopen op basis van de data duidelijk te maken hoe belangrijk deze vorm van authentiek leren is. Ik hoop dat we deze gezamenlijk aanpak de komende tijd kunnen doorzetten, op basis van de onderzoeksresultaten.”

LICHTPUNTJE IN CORONATIJDEN

Het initiatief In verbinding leren voor kind en jeugd in Nijmegen-Noord is in ieder geval succesvol gebleken. In totaal hebben het afgelopen semester 9 studenten meegedaan vanuit vijf opleidingen en drie niveaus. Ondanks corona konden ze toch fysiek op locatie, en op

WAT VOOR LESSEN KAN DE CITY DEAL UIT HET ONDERZOEK LEREN?

Stoep: “In ieder geval is nu al duidelijk geworden dat de leerwerkplaats een betekenisvolle leercontext biedt. Studenten leren samenwerken en betekenen tegelijk iets voor de wijk.”

de scholen in de wijk, werken. Stoep: “Het was voor de studenten vaak een lichtpuntje in de coronatijd, zeker voor de mbo’ers. Alle praktijkopdrachten vielen weg. Het was voor hen de enige keer in de week dat ze elkaar fysiek zagen en het gevoel hadden echt onderwijs te krijgen.”

Wilt u meer weten over de resultaten van dit onderzoek?

U leest hier de executive summary en andere stukken:

<https://agendastad.nl/executive-summaries-onderzoeken-city-deal-kennis-maken/>

Meer weten over het onderzoek?

Neem contact op met:

Judith Stoep, Docent - Orthopedagogiek: Leren en Ontwikkeling
judith.stoep@ru.nl

Verhoging van leerpotentieel in de samenwerking rondom gezondheid en kansengelijkheid

‘Verbinding is essentieel voor kennis maken’

Interview met Wietske Kuijer, Saskia Weijzen en Cassandra Onck

ACHTERGROND

De ambitie binnen de CDKM Arnhem is gericht op het creëren van een multilevel learning community in de wijken rondom de maatschappelijke opgaven duurzaamheid, kansengelijkheid en kunst in verbinding. Dit onderzoek van de Hogeschool Arnhem-Nijmegen (HAN) en ArtEZ (University of Arts) zoomt in op de samenwerking in twee specifieke Arnhemse wijken: Presikhaaf en Westervoort. Wietske Kuijer, Saskia Weijzen en Cassandra Onck keken naar wat de verhoging van het leer- en innovatiepotentieel in de samenwerking rondom lokale maatschappelijke opgaven.

De City Deal Kennis Maken in Arnhem heeft onder meer de ambitie om in de wijken een multilevel learning community op te zetten rond maatschappelijke opgaven als duurzaamheid en kansengelijkheid. Dat gaat niet vanzelf: stakeholders spreken elkaars taal niet en partners worden moeizaam betrokken in de samenwerking. Met hun onderzoek wilden Wietske Kuijer, Saskia Weijzen en Cassandra Onck kijken hoe het beter kan. ‘Verbinding is essentieel.’

Het onderzoek ‘Verhoging van leerpotentieel in de samenwerking rondom gezondheid en kansengelijkheid’ is gesubsidieerd vanuit de City Deal Kennis Maken Onderzoeksregeling. “In dit project willen we onderzoeken hoe het leerpotentieel van de betrokken stakeholders in de samenwerking rondom maatschappelijke vraagstukken in de wijken kan worden verhoogd”, licht Wietske Kuijer, lector Responsief Beroepsonderwijs aan de Hogeschool Arnhem-Nijmegen (HAN) toe. “Zodat de samenwerking kan worden

versterkt, en impact worden vergroot. We kijken wat er werkt, voor wie en onder welke omstandigheden.”

BEROEPEN VAN MORGEN

Uiteindelijk is het doel om het onderwijs zo te veranderen dat studenten gaan werken aan beroepen van morgen. Want dat is nodig, stelt Kuijer. “Wat we zien is dat de vraagstukken steeds complexer worden en vragen om meerdere perspectieven. Dat vraagt om responsiviteit en nauwe samenwerking met het veld

De aanleiding voor dit onderzoek is de landelijke beweging die gaande is, waarbij studenten, professionals en burgers steeds meer samen met elkaar leren en werken. Kuijer: “Zo ook bij de HAN. Als je echt wil bijdragen aan de maatschappelijke opgave dan werkt het alleen door het met elkaar te doen. met elkaar in dialoog te gaan en samen te werken. Maar hoe dat precies moet weten we allemaal niet precies. Laten we dat vastpakken en kijken in die lokale context wat er gebeurt. Hoe werken mensen samen? Hoe leren ze om samen met daadwerkelijke vraagstukken aan de slag te gaan? Door samen te leren en te werken ontwikkel je kennis, en dat is relevant voor het aanpakken van maatschappelijke vraagstukken.”

Saskia Weijzen, hoofddocent social work aan de HAN, is een van de onderzoekers, die het vraagstuk bekijkt vanuit de insteek van sociaal-maatschappelijke innovatie. “Ik zie dat deze beweging bij heel veel opleidingen in het beroepsonderwijs te vinden is. Die nemen steeds meer hun publieke verantwoordelijkheid voor het maken van

een betere wereld. En dat is toch ook de focus van de City Deal? Dat studenten, professionals en inwoners samen werk te maken van maatschappelijke vraagstukken in de wijk. Hoe creëer je zo’n leeromgeving?”

KANSENGELIJKHEID EN GEZONDHEID

De onderzoekers mochten meekijken in twee wijken in Arnhem waar City Deal-projecten rond de vraagstukken kansengelijkheid en gezondheid plaatsvinden. Daar maakte ze eerst kennis met de wijkdocenten om een

“De wijkdocenten werken als stuwende kracht in die wijken, om vaak met moeite samenwerkingen met partners in stand te houden”

beeld van de rijke leeromgeving te krijgen. Artistiek onderzoeker Cassandra Onck van ArtEZ (University of Arts), betrokken vanuit het lectoraat Art Education as Critical Tactics, maakte naar aanleiding daarvan spoken word en poëzie “Ik heb de verhalen van de wijkdocent vertaald. Zij werken als stuwende kracht in die wijken, om vaak met moeite samenwerkingen met partners in stand te houden.”

Na de eerste ontmoeting gingen de drie onderzoekers terug de wijken in om een verhaallijn te maken met de

Wietske Kuijer

Saskia Weijzen

Cassandra Onck

betrokken mensen rondom een concreet project. Daarbij hebben ze iedereen uitgenodigd die belangrijk is geweest voor het project. Een van de projecten was bijvoorbeeld om niet-westerse allochtone ouders te betrekken bij een taal cursus zodat ze thuis een meer taalrijke omgeving kunnen vormen voor hun kinderen in de voorschoolse leeftijd. “In de verhaallijn hebben we gekeken waar dit idee om samen te werken aan dit project begon”, legt Weijzen uit. “Hoe was de situatie toen en hoe nu? Wat waren kritische momenten.” Bij het maken van de verhaallijn was de doelgroep zelf, de ouders die moesten meedoen aan de taalles, afwezig. Ook de betrokken professionals ontbraken. Wel waren er beleidsmakers aanwezig die de taal cursus hadden bedacht. “Heel zichtbaar werd dat de heel erg direct betrokkenen rond deze kwestie niet betrokken zijn. Terwijl de onderwijscontext wel oververtegenwoordigd was, docenten en studenten. Het leven zelf in die wijk dus niet.”

RUIMTE VOOR ONTMOETING

Waarom de bewoners ontbraken op de bijeenkomsten is niet precies duidelijk, vertelt Kuijer. “Wel waren de projecten een stuk kleinschaliger toen we ermee startten in de wijk, dan nu. Er was meer ruimte voor ontmoeting. Nu hebben we met elkaar opgeschaald en is er een instroom elk semester van nieuwe studenten. De focus ligt nu meer op projecten binnenhalen en zorgen dat studenten aan het werk kunnen, dan op het maken van

“De focus ligt nu meer op projecten binnenhalen en zorgen dat studenten aan het werk kunnen”

tijd en ruimte om daadwerkelijk samen te werken en te leren. Dat ligt niet aan de intenties van de mensen. We hebben gehoord dat iedereen het gedachtengoed van samen leren en samen werken heel erg omarmt. Ik denk dat tijd een belangrijke factor is.”

De intenties om te verbinden zijn er zeker in de wijk, tegelijkertijd hebben we ook gezien dat het belang van het verbinden is onderschat, vertelt Weijzen. “We hebben er in dat contact nauwelijks iets over teruggehoord. Studenten wisten eigenlijk niet hoe ze met een doelgroep in contact moesten komen.. Je moet over je grens heen kijken om kennis te maken met de ander.” Toch konden de projecten wel slagen zonder die interactie, zowel door de ogen van de opleiding als door de ogen van opdrachtgever, bleek uit het onderzoek.

Een belangrijke conclusie van Weijzen, Onck en Kuijer is dan ook dat de toevoeging van zulke projecten niet alleen de oplossing van problemen in de wijk is, maar dat het echt gaat om het samen creëren en daarvoor moet je echt kennismaken. “Het gaat om ontmoeten en verbinden”, legt Kuijer uit. “Dat is niet zo eenvoudig als we denken, daar moet je echt tijd voor maken. Verbinden is essentieel gebleken. Op het moment dat je dit soort initiatieven start moet je daar ook heel bewust mee bezig zijn. En misschien wel kennismaken als doel neerzetten in plaats van als middel om tot een oplossing komen van maatschappelijke vraagstukken. Dat is een van onze aanbevelingen. Kennismaken is eerst belangrijker dan kennis maken.”

Eigenlijk is dat hetzelfde, stelt Onck. “Als je kennismaakt met elkaar maak je kennis met elkaar. Dat kan gaan van persoon tot persoon maar ook om elkaars wereldbeeld en elkaars manier van denken. Daar zitten grote verschillen waar snel overheen wordt gestapt door studenten en

WAT VOOR LESSEN KAN DE CITY DEAL UIT HET ONDERZOEK LEREN?

Kuijer: “Gezamenlijk kennis maken vraagt om een lerende houding van iedereen. Leren tijd kost van alle betrokkenen. Als je echt wil leren samenwerken, maak dan tijd en ruimte voor die daadwerkelijke ontmoeting en kennismaking. Wees voorzichtig met het te snel opschalen van dit soort initiatieven om te zorgen

zoveel mogelijk studenten betrokken zijn. Als je echt impact wil hebben met elkaar in die lokale context en rond die maatschappelijke vraagstukken dan werkt opschalen nu eerder averechts dan dat het zou bijdragen aan de aanpak van die vraagstukken.”

docenten. Kijk bijvoorbeeld naar het project van de taalles. Er was bedacht dat de niet-westerse ouders thuis meer Nederlands moeten gaan praten. Zonder iets te weten over het leven van die mensen, of ze hun kinderen daadwerkelijk tweetalig opvoeden of niet? Wij weten dat ook niet, want we hebben ze niet ontmoet.”

PROJECT GESLAAGD?

Is het project dan wel geslaagd zonder de mensen te ontmoeten? Kuijer: “Vanuit de professional was het geslaagd, die had het gevoel meer handvatten te krijgen om mee aan de slag te gaan. De student heeft veel geleerd en weet nu beter zijn rol te vinden als (toekomstig) professional in het veld. Vanuit ons paradigma en perspectief vinden wij het niet zo geslaagd omdat we eigenlijk hebben gezien dat er niet met de juiste betrokkenen is samengewerkt. Die vraag moet je eigenlijk altijd stellen: werken we in dit project met de juiste mensen samen?

Weijzen: “Is ons eigen onderzoeksproject wel geslaagd? Wij hebben ze ook niet gezien of gesproken of aan de tafel gekregen. Terwijl wij wilden onderzoeken wat nu het leerpotentieel verhoogt in de samenwerking rond de maatschappelijke vraagstukken hebben we die samenwerking niet aangetroffen. Daar hebben we best mee geworsteld. Daarom zijn we op een aantal adviezen gekomen waarvan we denken dat ze kunnen gaan werken. De essentie ligt dan in het verheffen van kennismaken tot centraal doel van zo’n leeromgeving.”

Ook de wijkdocenten worstelen ermee, vertelt Onck. Dat kwam ook naar voren uit ons onderzoek. Er wordt veel van ze gevraagd. Toen we onze bevindingen teruggaven leidde dat dan ook tot emoties. Sommige wijkdocenten voelden zich weinig gehoord in hun worsteling. Door alle drukte waren ze van het pad afgeraakt van wat ze wilden doen in hun werk. Het gesprek daarover gaf hernieuwde energie om daar weer naartoe te bewegen met de projecten.

Wilt u meer weten over de resultaten van dit onderzoek?

U leest hier de executive summary en andere stukken:

<https://agendastad.nl/executive-summaries-onderzoeken-city-deal-kennis-maken/>

Meer weten over het onderzoek?

Neem contact op met:

Wietske Kuijer, Lector Responsief Beroepsonderwijs
Wietske.Kuijer@han.nl

Onderzoek naar samenwerking door Nina Bohm

Routes naar stedelijke vraagstukken

Houvast voor stedelijke vraagstukken in het onderwijs

Interview met Nina Bohm

ACHTERGROND

Universiteiten en gemeenten vinden elkaar rond stedelijke opgaven en werken in de stad aan rijke leeromgevingen voor studenten, vakcoördinatoren en gemeenten. Toch zijn stedelijke vraagstukken niet altijd direct bruikbaar in het hoger onderwijs. Nina Bohm heeft voor de TU Delft een gedetailleerd inzicht gegeven in de processen van probleemdefinitie en een routekaart ontwikkeld van het proces vanuit drie perspectieven: die van de studenten, de vakcoördinatoren en de gemeenten. Hoe definiëren zij stedelijke vraagstukken voor *challenge-based onderwijs*?

Steeds vaker weten hoger onderwijsinstellingen en steden elkaar te vinden rond stedelijke vraagstukken. Toch zijn deze vraagstukken niet per direct bruikbaar voor onderzoek of om mee te nemen in een vak. Nina Bohm wilde daarom met haar onderzoek aan de TU Delft houvast bieden voor alle partijen die samen vraagstukken definiëren voor onderwijs in rijke leeromgevingen.

Maatschappelijke opgaven in de steden oplossen door onderzoekers, docenten en studenten er grootschalig bij te betrekken. Dat is het doel van de City Deal Kennis Maken. In die samenwerking tussen steden en hoger onderwijs is de afgelopen drie jaar echt een versnelling gekomen. Ze werken steeds meer samen aan rijke leeromgevingen voor studenten, docenten krijgen via de gemeente sneller toegang tot authentieke vraagstukken in het onderwijs en gemeenten hebben op hun beurt weer toegang tot het kennisnetwerk van

de onderwijsinstellingen. En de studenten? Die werken aan reële en concrete vraagstukken, die hen intrinsiek motiveren.

MAATSCHAPPELIJKE UITDAGINGEN

Het klinkt mooi, maar toch is het niet zo makkelijk en vanzelfsprekend om een vraagstuk uit de stad om te zetten in onderwijs of onderzoek. Maatschappelijke uitdagingen als duurzaamheid, inclusie of armoede zijn complex, vaak politiek gevoelig en vereisen een multidisciplinaire aanpak. Daarom is het niet makkelijk om er meteen concreet mee aan de slag te gaan voor studenten, vakcoördinatoren en gemeenten. Nina Bohm is aan de TU Delft gestart, met subsidie van de City Deal Kennis Maken onderzoeksregeling, met het onderzoek 'Routes naar Stedelijke Vraagstukken' om de route van vraagstuk naar onderwijs beter inzichtelijk te maken.

Wie is Nina Bohm?

Bohm: "Ik werk nu anderhalf jaar als promovenda aan de TU Delft. Daarvoor werkte ik als onderwijscoördinator bij AMS Institute, het Amsterdam Institute for Advanced Metropolitan Solutions, waarin de gemeente Amsterdam, de Wageningen Universiteit, TU Delft en het MIT (Massachusetts Institute of Technology) samenwerken. Toen ik daar begon, startte net het masterprogramma, dat gebaseerd is op de uitdagingen van de stad, zoals de energietransitie, ontwikkeling van slimme mobiliteit en moderne voedselsystemen. Samen met ingenieurs keken we naar de stedelijke ontwikkeling van de toekomst. We zijn nu op het punt gekomen dat het interessant is om dieper onderwijskundig onderzoek te doen naar hoe studenten precies door middel van die stedelijke vraagstukken leren."

Daarom ben je dus gestart met dit onderzoek. Wat ga je precies onderzoeken?

"Een jaar geleden heb ik vanuit de TU Delft de aanvraag hiervoor gedaan. We kijken naar de samenwerking tussen de TU en de gemeente Delft en naar die tussen de gemeente Amsterdam en het AMS Institute. De twee samenwerkingen zijn beide hele andere ecosystemen, met eigen manieren van werken. We willen kijken naar

hoe nieuwe manieren van onderwijs centraal staan in de samenwerking, naar hoe de opdrachten vanuit de gemeente tot stand komen, en dat vergelijken tussen de twee ecosystemen. Wat zijn de routes, wat leer je bij het

"Wat zijn de routes, wat leer je bij het ene ecosysteem niet, en bij het andere wel?"

ene ecosysteem niet, en bij het andere wel? Hoe zetten mensen het bij de ene gemeente een probleem uit in vergelijking tot de andere? In het onderzoek kijken we dus naar de verschillende routes die vraagstukken afleggen naar onderzoeksthema of onderwijsthema."

Wat moet dat opleveren?

"Een manier om houvast te bieden in dit proces vanuit drie perspectieven: dat van de student, de vakcoördinator en de gemeente. Routes zijn een proces van opdrachten formuleren, onderhandelen tussen universiteiten en gemeenten en maatschappelijke organisaties. We proberen dat vorm te geven door middel van *journey mapping*, het in kaart brengen

Nina Bohm

hoe een opdracht de reis aflegt totdat de studenten echt aan de slag ermee gaan. We willen die reis in een workshop gaan nabootsen. *Journey mapping* wordt veel gebruikt door grote klantgerichte bedrijven zoals CoolBlue. Als onderzoeksmethode werkt dat hier ook goed, het heeft een ontwerpend karakter. Het doel is om aan de hand hiervan een routekaart op te bouwen die stakeholders inzicht en houvast geeft in het definiëren van vraagstukken.”

Wie heb je als doelgroep voor ogen met dit onderzoek?

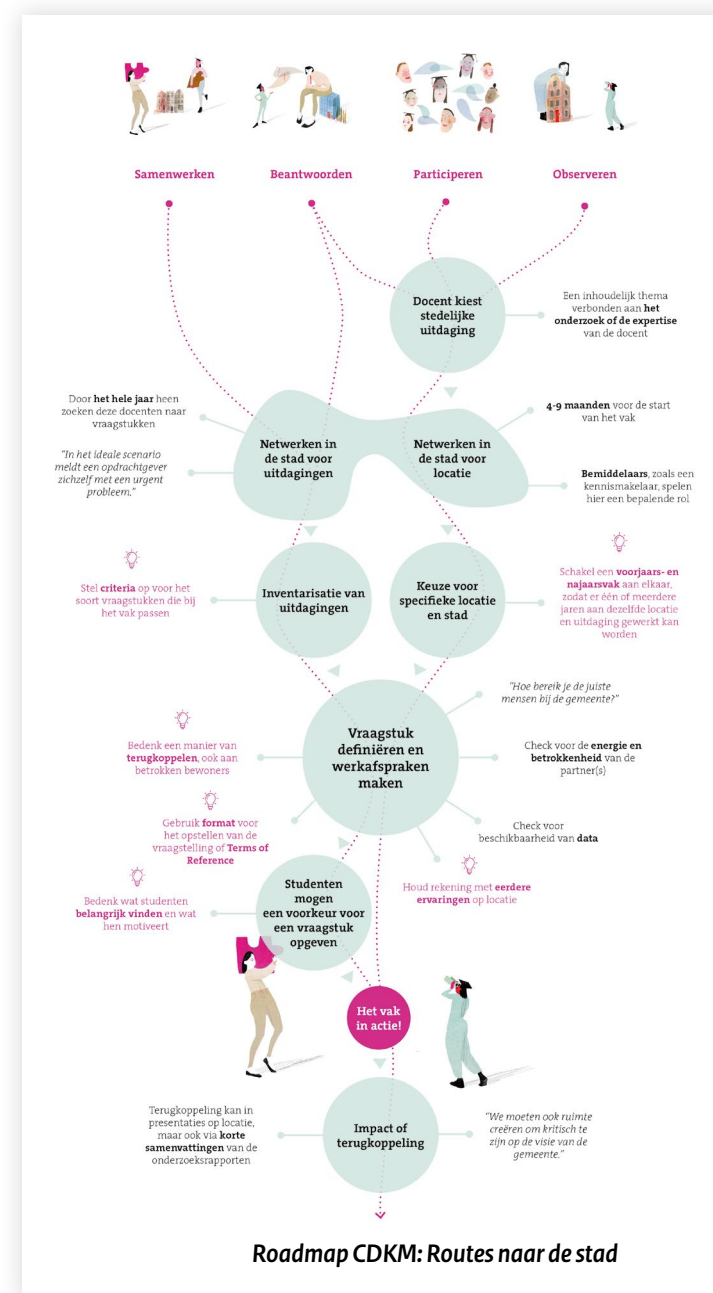
“We gaan nu op zoek naar hoe gemeentebesturen, burgerorganisaties en -initiatieven en maatschappelijke organisaties willen samenwerken met universiteiten. Wij ontwerpen een routekaart dat hen inzicht geeft in wat

“Wij ontwerpen een routekaart dat hen inzicht geeft in wat ze kunnen verwachten, waar ze op moeten letten en wat voor vragen ze kunnen stellen”

ze kunnen verwachten, waar ze op moeten letten en wat voor vragen ze kunnen stellen. Belangrijk te beseffen is dat er veel verschillende verwachtingen zijn. Hoe zorg je ervoor dat je de opdracht zo formuleert dat er positieve energie ontstaat en ook blijft. Je werkt toch met jonge mensen. En hoe zorg je ervoor dat er een resultaat komt waar de betrokkenen mee verder kunnen. Het geheel moet een soepelere samenwerking stimuleren.”

Wat kunnen ze dan straks met zo’n routekaart?

“Onze routekaart geeft handvatten op welke momenten je vragen moet stellen, wanneer je samen moet beslissen, wat de leerdoelen zijn en hoe je de gemeente bij die leerdoelen betreft, of juist niet. Hopelijk kunnen we deze de komende maanden uitwerken. De grootste uitdaging is dat er in het begin van een project heel veel positieve energie is. Studenten beginnen enthousiast met een

herontwerp van een stuk stad bijvoorbeeld. Dat levert mooie posters en ideeën op. Vervolgens is het moeilijk om dit voor ambtenaren om te zetten in concrete acties. Het hangt heel erg af waar je als gemeente naar op zoek bent, ideeën of procesontwerpen? De afstemming van wat er wordt verwacht is nog niet altijd optimaal. En dat is best wel een belangrijk onderdeel bij de uitwisseling van de opdracht.”

Hebben studenten ook iets aan de routekaart?

“Ja. Studenten willen bij zo’n opdracht ook graag impact maken op de stad. Echt van betekenis zijn voor

de opdrachtgever. Dat kan alleen als de verschillende belangen van vakcoördinator, gemeente en student bij elkaar komen in de opdracht. Met welke vraag je een vak begint, bepaalt mede welke oplossingen studenten kunnen komen. Nu hebben we nog geen zicht op hoe een probleem uit de stad zijn weg vindt naar de student in het onderwijs. We willen met dit onderzoek dus expliciet maken van wat er tot nu toe altijd impliciet gebeurt. Van een maatschappelijk probleem een vak maken vergt veel afstemming.”

Doe je het onderzoek helemaal alleen?

“Het is onderdeel van mijn promotieonderzoek maar ik werk met een heel team: met een aantal mensen van de TU en het AMS Institute, een student-assistent en een begeleider interdisciplinair onderwijs. Ik ben nu een kleine drie maanden bezig en heb explorerende interviews gedaan en theoretisch onderzoek. Het leuke gedeelte moet nog komen.”

Hoe lang loopt het onderzoek?

“Het onderzoek loopt officieel tot november, waarna we het verder gaan uitwerken. Voor de zomer wil ik een eerste versie van de routekaart presenteren, het liefst op de AMS Living Lab Summit. Dat is een leuk moment om die routekaart te valideren met deelnemers aan dat congres.”

Wilt u meer weten over de resultaten van dit onderzoek?

U leest hier de executive summary en andere stukken:
<https://agendastad.nl/executive-summaries-onderzoeken-city-deal-kennis-maken/>

WAT VOOR LESSEN KAN DE CITY DEAL UIT HET ONDERZOEK LEREN?

Bohm: “Het past helemaal bij het gedachtegoed waar de City Deal Kennis Maken voor staat, namelijk dat de samenwerking tussen stad en universiteit tot synergie leidt. Ik denk dat dit onderzoek leerzaam zal zijn voor het netwerk van de City Deal. Veel partijen weten nog niet hoe je tot een goede opdracht komt. En hoe het proces eruitziet. De vergelijking die wij maken tussen een kleine stad als Delft en een grote stad als Amsterdam zal daarom leerzaam zijn. Het is bij beide steden namelijk heel anders georganiseerd. Door de routes inzichtelijk te maken kunnen andere steden daar weer van leren en ervaringen uitwisselen. Bijvoorbeeld over hoe je omgaat met verwachtingsmanagement.”

Meer weten over het onderzoek?

Neem contact op met:
 Nina Bohm, Ph.D kandidaat
N.L.Bohm@tudelft.nl

Wijkmakers on the move

Burgers verbeteren met digitalisering de leefbaarheid in eigen wijk

Interview met Ben Kokkeler

ACHTERGROND

Het onderzoek 'Wijkmakers on the move' wilde vanuit het perspectief van bewoners in vier Bossche wijken tot een contextanalyse en ontwerp komen van informatievoorziening voor burgers, professionals en netwerkpartners op maat per wijk, rondom leefbaarheid en veiligheid. Ben Kokkeler begeleidde het onderzoek van deze samenwerking van Avans Hogeschool, het Koning Willem I College, de academie van Bestuur en Veiligheid en de afdelingen Openbare Orde en Veiligheid en Statistiek van de gemeente Den Bosch.

Hoe kunnen wijkbewoners met digitale data en instrumenten bijdragen aan een veilige en woon- en leefomgeving? In Den Bosch gaan onderzoekers, docenten en studenten van de Avans Hogeschool en het Koning Willem I College hiermee aan de slag onder de naam 'Wijkmakers On The Move'. Het is een van de 15 onderzoeksprojecten die in 2020 vanuit de City Deal Kennis Maken onderzoeksregeling subsidie kreeg.

Hoe kan je met digitalisering de leefbaarheid verbeteren in een wijk? Er is geen betere kennispartner te bedenken die een ontwerponderzoek naar dit onderwerp kan dragen dan het lectoraat Digitalisering en Veiligheid van de Avans Hogeschool in Den Bosch. Het werd vier jaar geleden opgezet en is een van de weinige lectoraten in Nederland die zich bezighoudt met de maatschappelijke impact van digitalisering op lokale gemeenschappen. Hier

vind je naast enkele technici vooral juristen, sociologen, ethici en bestuurskundigen. "Dit project past inderdaad precies bij hoe wij hier werken", benadrukt lector Ben Kokkeler. "Als hogeschool staan praktijkprojecten bij ons centraal. Onderzoek moet onmiddellijk toepasbaar zijn. Binnen een jaar moet je kennis kunnen ontsluiten zodat de samenleving er ook echt wat mee kan, van burgers, BOA's tot sociale wijkprofessionals. En dat staat ook bij dit project centraal."

WIJMAKERS ON THE MOVE

Binnen Avans wordt 'Wijkmakers On The Move' gedragen door de lectoraten Digitalisering en Veiligheid en Leven Lang in Beweging onder leiding van lector John Diery. Ook docenten en studenten van het ROC Koning Willem I College maken deel uit van het onderzoeksteam. Sinds juni zijn in totaal een kleine vijftien onderzoekers, waarvan sommigen ook docent zijn, begonnen met het project. Drie studenten zijn in dienst genomen als assistent-onderzoeker. Uiteindelijk zullen later dit collegejaar ongeveer 300 tweedejaars studenten veiligheidskunde, sociaal werk, marketing & communicatie betrokken worden bij het onderzoek in de wijken, van zowel Avans als Willem I College.

Wat houdt het project precies in?

"De gemeente Den Bosch is recent een campagne gestart om samen met betrokken burgers in alle veertien Bossche wijken de leefbaarheid en sociale veiligheid te versterken. Als 'toonaangevende datastad' wil de gemeente met data bijdragen aan het geluk van bewoners en bedrijven in de stad. Onze 'Wijkmakers', -onderzoekers, docenten en studenten van Avans en het Koning Willem I College-, starten daarmee nu alvast in vier wijken. Daarbij werken we nauw samen met vier of vijf ambtelijke werkgroepen van de gemeente, die ook in die wijken werken. We voeren ontwerponderzoek uit samen met burgers en professionals in de vorm van living labs: Stadslabs per wijk. Zij brengen daarbij expertises in uit de domeinen sport en bewegen, digitalisering en sociale veiligheid. De 300 studenten bieden we op deze manier vroeg in hun opleiding de kans systematisch te leren kijken naar de sociale impact van digitale middelen, en de

ethische vragen die dat oproept bij burgers, en bij hen. De resultaten vertalen we uiteindelijk naar een structurele inbedding van de Stadslab-aanpak in het onderwijs van de betrokken opleidingen."

Wat gebeurt er straks concreet in de vier wijken?

"Wij gaan eerst kijken hoe we kunnen samenwerken met bestaande initiatieven in deze vier wijken in Den Bosch. We brengen mensen bij elkaar die al bezig zijn met een project of initiatief om een wijk beter of veiliger te maken. Wij helpen hen daarvoor een betere basis leggen, in de vorm van digitale platforms en toegang tot digitale data die gemeente, politie en brandweer over hen beheren. Burgers die bijvoorbeeld een eigen

"We brengen mensen bij elkaar die al bezig zijn met een project of initiatief om een wijk beter of veiliger te maken"

buurtpatroon of appgroep hebben, krijgen op die manier meer mogelijkheden om te anderen te mobiliseren en organiseren. En professionals als wijkagenten en BOA's kunnen per thema, campagne en doelgroep voor een

Ben Kokkeler

ander kanaal kiezen en bijvoorbeeld meer met beeld en geluid doen, in plaats van alleen maar cijfers en tekst. Uiteindelijk moet elke wijk een alternatief platform, een eigen buurtportfolio krijgen dat volstrekt veilig en ontsloten is voor de burgers, zodat zij filmpjes en foto's kunnen delen, à la YouTube en andere sociale media, maar veiliger, en onder toezicht van de Nederlandse autoriteiten. Met een technisch filter en de juiste beheervorm door burgercollectieven en professionals zorgen wij ervoor dat het zo'n platform en beeldback AVG-proof is."

Wat is het doel?

"Ons doel is om over een jaar in alle vier de wijken zulke digitale informatieplatformen op maat te hebben, zodat burgercollectieven zelf de data van en over de bewoners in hun wijk op verantwoorde wijze kunnen gebruiken.

"Ons doel is om over een jaar in alle vier de wijken zulke digitale informatieplatformen op maat te hebben, zodat burgercollectieven zelf de data van en over de bewoners in hun wijk op verantwoorde wijze kunnen gebruiken"

Zo leert men begrijpen wat in de eigen wijk gebeurt en krijgen initiatieven van burgers ondersteuning. En dat is belangrijk, want te veel van dit soort initiatieven stranden uiteindelijk toch weer."

Waar ligt dat aan?

"Ten eerste omdat er gewoon geen mandaat wordt neergelegd bij de wijkbewoners. Na een pilot gaat het al weer snel back to business, en is hun rol uitgespeeld. Dat leidt tot teleurstelling bij de burgers. Een wethouder

knijpt wel een lintje door, maar wie er daarna over het budget gaat wordt vaak niet goed geregeld. Ten tweede worden pilots en projecten weliswaar vaak begeleid door wetenschappers, maar worden ze totaal niet systemisch ingebed in de cultuur en in de actuele eisen van de wijkbewoners. Als factoren als digitaal en technologie niet worden meegenomen, zoals bijvoorbeeld toegang tot data, gaat dat ten koste van de levensvatbaarheid van een project. Ten derde moet je positief blijven: mensen in de wijken empoweren zodat ze hun verantwoordelijkheid voor hun wijk kunnen oppakken, ze niet bevoogden, alles qua AVG van ze weg houden, waardoor ze toch wel zelf aan t improviseren gaan, onder de radar van de overheid. Dan raak je op voorhand mensen kwijt die toch al geen vertrouwen in de overheid hebben. We weten dat het een gevecht kan zijn om iets van je wijk te maken als je van ver moet komen, zeker als je wijk het niet zo goed doet op gebied van inbraken, overlast op straat of verkeersveiligheid. Die positiviteit is dan moeilijk op te brengen."

Hoe zie je Den Bosch over pakweg vier jaar als dit allemaal lukt?

"de gemeente wil als 'toonaangevende datastad' het geluk van alle burgers verhogen. Meer werk en welvaart, maar ook meer veiligheid en geluk in eigen buurt. Wij hebben dan in zeker tien van de 14 wijken buurtpreventie initiatieven op een goed digitaal fundament gezet, ze de middelen, kennis en kunde gegeven om zelf hun eigen informatievoorziening te regelen. Dat betekent dus in de komende vier jaren geleerde lessen delen

WAT VOOR LESSEN KAN DE CITY DEAL UIT HET ONDERZOEK LEREN?

Voor de bevraging van bewoners is een app ontwikkeld waarin een photovoice methodiek is toegepast die verder wordt toegepast in WijkMakers volgende fase, en ook in het project Mobi-Lab van de Werkplaats Sociaal Domein waarin Sociale Technologie centraal staat. Samen met de studenten van het KWIC is een aanpak voor content analyse toegepast van de sociale media die buurtbewoners gebruiken; ook deze aanpak gaan we samen met het

KWIC verder ontwikkelen. Het verder ontwikkelen van een veilig digitaal platform voor en door bewoners maakt deel uit van het project HYLEO waarvoor we zojuist samen met de gemeente een EU-subsidie verworven hebben, en van het Avans brede zwaartepunt Veilige en Veerkrachtige Stedelijke Omgeving dat we samen met het KWIC en andere maatschappelijke organisaties ontwikkelen.

tussen de wijken. Qua technologie en beheer door burgercollectieven willen we deze digitale buurtportfolio's laten doorgroeien tot veilige Nederlandse platforms, die niet draaien op Amerikaanse servers. Zo kunnen burgers zich daadwerkelijk vrij voelen om data te delen en in die platforms samen te werken met professionals van de gemeente."

Wat zou je hieruit kunnen meegeven aan het landelijke City Deal netwerk?

"Gedurende het komende jaar gaan we onze *lessons learned* delen met het landelijke City Deal-netwerk. Ik denk dat de anderen vooral wat kunnen leren van de rol van

digitale data en technologie als stuw -en organisatiekracht vanuit de wijk. En met onze collega-lectoraten in het Platform Stad en Wijk delen we actief onze ervaringen over impact-analyse van sociale, ethische en juridische aspecten. In Brabant delen we onze ervaringen in een thematisch leernetwerk van de Werkplaats Sociaal Domein, waarin we rond het thema 'Publiek-sociale datacommons' samenwerken met de Provincie N-Brabant, de gemeenten Den Bosch, Breda en Helmond, de Veiligheidsregio's, zorgorganisatie Thebe Extra en een groot burgercollectief als Midden-Brabant Glas. Ook op dit gebied van sociale innovatie met digitale technologie is Brabant top in Europa."

Wilt u meer weten over de resultaten van dit onderzoek?

U leest hier de executive summary en andere stukken: <https://agendastad.nl/executive-summaries-onderzoeken-city-deal-kennis-maken/>

Meer weten over het onderzoek?

Neem contact op met: Ben Kokkeler, Lector Digitalisering & Veiligheid bjm.kokkeler@avans.nl

Deventer

Burgerschapsvorming in een interdisciplinaire leeromgeving

Onderwijs moet meer ruimte bieden voor waaromvragen

Interview met Willeke Slingerland

ACHTERGROND

Deventer wil graag afgestudeerden en jong professionals behouden. Vanuit Deventer Informatiestad blijkt dat jongeren een aantrekkelijk vestigingsklimaat vooral zien als aanwezigheid van bedrijven die creatief, innovatief, duurzaam en integer zijn. Daarom onderzoekt Willeke Slingerland voor de Saxion Hogeschool hoe het werken maatschappelijke opgaven bijdraagt aan die burgerschapsvorming. De opbrengsten dragen bij aan een positiever en duidelijker beeld van de stad als werkgever en innovatie van onderwijs rondom burgerschapsvorming.

Durven kritisch te zijn, en morele afwegingen kunnen maken. Het zijn skills die we verlangen van jonge professionals. In hoeverre dragen de projecten van de City Deal Kennis Maken en het werken aan maatschappelijke opgaven bij aan deze burgerschapsvorming van studenten? Dat onderzoekt het lectoraat Weerbare Democratie van lector Willeke Slingerland van de Saxion Hogeschool. ‘We moeten een nieuw type onderwijs gaan organiseren.’

De belangrijkste reden dat Deventer en de hogeschool Saxion samen de City Deal Kennis Maken hebben ondertekend is om te kijken hoe ze de afgestudeerden en jonge professionals kunnen vasthouden in de stad na hun studie. De jongeren geven aan dat wel te willen als er veel bedrijven gevestigd zijn die creatief, innovatief, duurzaam en integer zijn, zo blijkt uit onderzoek. Daarom is Deventer Informatiestad begonnen met het initiatief ‘De stad als werkgever’. Daarin doen Saxion studenten binnen het Smart Solutions Semester en het Stadslab

ervaring op met rijke leeromgevingen, waar studenten vanuit verschillende studierichtingen samenwerken aan een opdracht van een Deventer bedrijf of organisatie. Die leeromgevingen hebben die vorm vanuit het idee dat complexe vragen van morgen enkel opgelost kunnen worden door een interdisciplinaire benadering.

BURGERSCHAPSVORMING

Zowel Saxion als de gemeente hebben de wens om aan deze samenwerking nog een dimensie toe te voegen: het realiseren van burgerschapsvorming. Afgelopen november stemde de Tweede Kamer in met een nieuwe wet Burgerschapsonderwijs, waarin burgerschapsvorming voor alle onderwijslagen als taak is vastgelegd, met name voor primair en voortgezet onderwijs. Burgerschapsvorming voor studenten in het HBO houdt in dat zij in staat worden gesteld om te werken aan hun ethisch bewustzijn en hun kritische denkvaardigheden te laten ontwikkelen. De gedachte is dat deze vaardigheden hen helpen om in hun toekomstige rol als professional tot solide oordeelsvorming te komen. “Dat is nodig, want met paarze krokodil-ambtenaren wordt de samenleving niet geholpen”.

In de literatuur wordt dan ook verwezen naar het belang van burgerschapsvorming in onderwijs, stelt Slingerland. “Aan de tekentafel klinkt dat allemaal leuk, maar werkt dat in de praktijk? Daarom hebben we vanuit de lectoraten Weerbare Democratie en Vernieuwingsonderwijs de handen ineengeslagen om het onderzoek ‘Burgerschapsvorming in een interdisciplinaire leeromgeving’ te doen.” Het onderzoek wordt gefinancierd vanuit de City Deal Kennis Maken.

“Vanuit Weerbare Democratie zagen we beroepsbeoefenaars, zoals docenten, naar eer en geweten werken, maar niet systemisch genoeg kunnen denken om het burgerschapsonderwijs goed vorm te geven”, gaat Slingerland verder. “Het is een proces van leren en experimenteren. Hoe zit het bij ons? Geven wij die vaardigheden voor burgerschapsvorming ook mee? Vanuit Saxion willen we de studenten een kritische

houding meegeven, maar veel mensen weten eigenlijk niet hoe.”

MULTIDISCIPLINAIRE STUDENTENTEAMS

Het onderzoek van Slingerland moet dan ook inzicht geven of het werken aan maatschappelijke opgaven bijdraagt aan burgerschapsvorming. Eerst heeft ze via een documentanalyse in kaart gebracht in hoeverre burgerschapsvorming al een rol speelt in de visie op onderwijs, de uitvoering en toetsing binnen de labomgevingen. “Daarnaast hebben we gekeken naar

“Het onderzoek van Slingerland moet inzicht geven of het werken aan maatschappelijke opgaven bijdraagt aan burgerschapsvorming”

drie opdrachten, waar multidisciplinaire studententeams van Saxion werken aan praktijkopdrachten. De studenten komen van verschillende studies zoals bestuurskunde, commerciële economie en verpleegkunde. Wat gebeurt er precies in het onderzoek? Hoe is de onderzoekende houding van de studenten? Hoe voeden we hen vanuit de

Willeke Slingerland

hybride leeromgeving? We kijken naar het moreel kompas van de student en hun onderzoekende houding.”

Een van de projecten waar een studententeam aan meewerkt is de ontwikkeling van een app om consumenten te helpen afval te scheiden. Slingerland: “Je kan zoiets heel technisch aanvliegen, maar de studenten stelden juist de waaromvragen. Ze vroegen zich af waarom een app het juiste middel zou zijn. Kunnen we het gedrag van de consument niet veranderen? Zij stelden dus

“De studenten stelden dus oorspronkelijke vragen die niet meteen met het doel van de opdracht, -de bouw van een app-, te maken hebben”

oorspronkelijke vragen die niet meteen met het doel van de opdracht, -de bouw van een app-, te maken hebben. Ze gingen bijvoorbeeld kijken hoe we Albert Heijn en Jumbo erbij kunnen betrekken, hoe we minder plastic kunnen gebruiken? Terwijl de opdracht was om te kijken waar de app aan moet voldoen. Er was dus ruimte om de opdrachtgever vragen te stellen en een alternatief te geven.”

Om te experimenteren met hoe dit soort vaardigheden aangeleerd kunnen worden, organiseerde Slingerland verder een interventiesessie met de groepjes studenten, waarin ze hen met de zogeheten socratische methode, ondervroeg. “Deze methode dwingt studenten tot het beter onder woorden brengen van hun ideeën, en aannames en vooroordelen te leren kennen. We willen studenten immers prikkelen om niet zomaar alles aan te nemen. Waar je bij de ene groep ziet dat dit van nature gaat, heeft de andere daarvoor eerst een fundament nodig.”

RUIMTE VOOR WAAROMVRAGEN

Is er een positiever en duidelijker beeld ontstaan van de stad als werkgever en innovatie van onderwijs rondom burgerschapsvorming, zoals het onderzoeksvoorstel beoogde? Slingerland: “Het heeft in ieder geval zowel Saxion als de gemeente Deventer doen inzien dat we een nieuw type onderwijs moeten gaan organiseren, en nieuwe typen opdrachten, waar meer ruimte is voor de waaromvragen”, benadrukt ze. “We zijn geneigd om opdrachten en vragen helemaal dicht te timmeren, in beton te gieten. Aan ons is het dus om een andere manier te vinden om opdrachten te formuleren en aan te bieden. Er is namelijk een hele nieuwe generatie studenten die dat nodig heeft. Die moeten we ruimte en meer perspectief bieden.”

Een nieuw type onderwijs betekent dus grote verandering, beaamt de lector. “Ja, als we studenten veel meer ruimte willen geven, moeten we dus meer gaan nadenken over onze didactiek. Hoe kunnen we de praktijklijn anders vormgeven, en opdrachten anders formuleren voor meer ruimte en creativiteit? Er zijn al veel bewegingen in het onderwijs, waarbij meer wordt ingezet op 21st century skills. Onderwijs gaat eigenlijk maar deels om kennis en meer om of je weerbaar bent als student. Ben je kritisch, durf je ‘waarom’ te vragen?”

WAT VOOR LESSEN KAN DE CITY DEAL UIT HET ONDERZOEK LEREN?

Slingerland: “De kennis uit dit onderzoek kan zeker wat opleveren voor de City Deal. Er zit zoveel energie in, en hiermee kunnen we de samenwerking verbeteren om te zorgen dat we bezig zijn met de nieuwe professional, de beroepsbeoefenaar van morgen. Dat zijn mensen die over de schotten van de organisatie kunnen kijken en waardes ook immaterieel kunnen inschatten. Stad en onderwijs zijn als een huwelijk. Hoe hou je het talent hier en zorg je ervoor dat ze niet naar de Randstad gaan. Daar kan deze kennis bij helpen.”

Wilt u meer weten over de resultaten van dit onderzoek?

U leest hier de executive summary en andere stukken:

<https://agendastad.nl/executive-summaries-onderzoeken-city-deal-kennis-maken/>

Meer weten over het onderzoek?

Neem contact op met:

Willeke Slingerland, Lector Weerbare Democratie
w.slingerland@saxion.nl

Het centrum van Utrecht

Missiegedreven opgaven: Leeromgevingen op de Utrechtse Stadskaart

Utrecht brengt Challenges in kaart

Interview met Maaïke Koopman

ACHTERGROND

Met dit onderzoek wilde de Hogeschool Utrecht inzicht krijgen in Utrechtse initiatieven die opgestart zijn in het kader van het project Utrecht Challenge Alliantie Gezond Stedelijk Leven. Maaïke Koopman maakte een overzicht van wat er allemaal aan projecten gebeurt in haar onderzoek voor de HU. Daarbij maakte ze gebruik van een ontwerpgerichte onderzoeks aanpak, waarbij partners worden betrokken via co-design.

Typend voor de Utrechtse aanpak van de City Deal Kennis Maken is het werken met Challenges, onderwijsvormen waarin de stad samenwerkt met studenten van de Universiteit Utrecht en Hogeschool Utrecht aan maatschappelijke vraagstukken. Een goed overzicht van wat er allemaal gebeurt in de Domstad ontbreekt echter. Daar bracht Maaïke Koopman duidelijkheid in met haar onderzoek.

Koopman werkt als hoofddocent aan de Hogeschool Utrecht en is als onderzoeker betrokken bij het kenniscentrum Leren en Innoveren. Ze combineert onderwijs en onderzoek rond de vraag hoe docenten, nu en in de toekomst, het leren van leerlingen en studenten optimaal kunnen (leren) ondersteunen. Sinds november is ze als projectleider aan de slag gegaan met het door de City Deal Kennis Maken gesubsidieerde onderzoek 'Missiegedreven opgaven: Leeromgevingen op de Utrechtse Stadskaart'.

GEZOND STEDELIJK LEVEN

Al geruime tijd zijn de City Deal partners in de stad bezig via het project Utrecht Challenge Alliantie Gezond Stedelijk Leven aan de doorontwikkeling van Challenges als onderwijskundig gevalideerde en duurzame onderwijsvorm. "In deze onderwijsprojecten staan studenten voor een levensechte opdracht die aansluit bij complexe maatschappelijke vraagstukken. Samenwerking tussen verschillende professies is daarbij altijd noodzakelijk", licht Koopman toe. "Samenwerking over de grenzen heen is immers nodig om innovatief bij te dragen aan het oplossen van échte vraagstukken. Maar hoe werken ze nu precies als onderwijsvorm? En hoe krijg je ze goed ingebed in je curriculum?"

Om verder te groeien met deze onderwijsvorm willen de partners daarom de Challenges en aanverwante initiatieven systematisch kunnen monitoren en evalueren. En dat is lastig als je geen overzicht hebt van wat er allemaal plaatsvindt in de stad.

OVERZICHT

Want naast Challenges zijn er ook allerlei andere initiatieven vanuit de kennisinstellingen die er heel erg op lijken. Om overzicht te krijgen van al deze projecten ontwikkelt Koopman met collega's via ontwerpgericht onderzoek een scan en prototype stadskaart, waarmee deze rijke leeromgevingen kunnen worden gemonitord en geëvalueerd. Verschillende partners worden via co-design betrokken. Met de scan, die voortbouwt op de praatplaat van de Utrecht Challenge Alliantie, kunnen de Utrechtse initiatieven eenduidig worden geanalyseerd en gekarakteriseerd. Vervolgens worden ze letterlijk systematisch in kaart gebracht op een stadskaart.

De eerste fase van het onderzoek is zo goed als afgerond, vertelt Koopman. "Ik heb als eerste gesprekken gevoerd om te kijken waar behoefte aan was. En dat bleek vooral overzicht te zijn. Er zijn allerlei Challenges en aanverwante projecten gaande in Utrecht. Wat, waar en wat voor kenmerken hebben de projecten? Het zijn allemaal vragen die we in kaart gaan brengen. Zonder overzicht wordt het

op termijn lastig om te kijken hoe de Challenges verlopen en wat studenten er nu eigenlijk uit leren."

SCAN VAN RIJKE LEEROMGEVING

En dat gaat gebeuren in de tweede ronde van het ontwerpgerichte onderzoek. Eerst zal de scan worden ontwikkeld, om de onderwijskundige kenmerken van de Challenges in kaart te brengen, vertelt Koopman. "Studenten leren er van alles, maar hoe ziet die rijke leeromgeving eruit? Wat voor opdrachten zijn er? Hoe

"Zonder overzicht wordt het op termijn lastig om te kijken hoe de Challenges verlopen en wat studenten er nu eigenlijk uit leren"

open zijn de Challenges? Doen er studenten mee uit verschillende studierichtingen? Is er een wedstrijdelement of niet? Is het ingebouwd in het curriculum of juist een extra-curriculaire activiteit? Wat voor begeleiding is er? Hoe lang loopt het? Is er een doorlopend proces waarbij een volgend groepje verdergaat met het vraagstuk? Wordt er geëvalueerd? Zijn de Challenges ingebed bij de betrokken bedrijven of instanties? Het

Maaïke Koopman

gaat om kenmerken vanuit de onderwijskundige en innovatieliteratuur. Overigens heeft de scan niet als doel om één manier als de beste te laten zien, maar wil ze juist het brede scala aan mogelijke kenmerken in beeld brengen.”

Omdat er zoveel Challenges en aanverwante initiatieven lopen in Utrecht, waarbij dus ook behoorlijk veel studenten en docenten betrokken zijn, moet de het prototype stadskaat een hulpmiddel vormen bij het behouden van overzicht. “We willen het geheel in kaart brengen op een prototype stadskaat. Docenten van verschillende opleidingen weten namelijk niet altijd van elkaar waar hun collega’s mee bezig zijn. Ook kun je de kaart gebruiken als showcase als je in gesprek gaat

“Het prototype stadskaat moet een hulpmiddel vormen bij het behouden van overzicht”

met een nieuwe opdrachtgever. Er zijn verschillende directeuren in het onderwijs die als ambitie hebben dat studenten minimaal één keer of liefst structureel dit soort opdrachten doen tijdens hun studie. Op welke plek kunnen ze die dan vinden?”

Er zijn meerdere stakeholders betrokken in het onderzoek, sleutelfiguren zoals directeuren, begeleiders en coördinatoren, en mensen van de gemeente. Inhoudelijk wordt Koopman ondersteund door Ilya Zitter, lector Leefomgevingen. In de laatste fase, het ontwerpen van de kaart, zullen ook studenten worden betrokken. Eind november 2021 moeten zowel de scan als de stadskaat klaar zijn.

WAT VOOR LESSEN KAN DE CITY DEAL UIT HET ONDERZOEK LEREN?

Volgens Koopman passen zowel de scan als stadskaat goed bij de City Deal Kennis Maken.

“Er lopen in heel veel steden veel vergelijkbare projecten in de City Deal. Het idee is dat dit op de lange termijn ook zal blijven gebeuren. Belangrijk is dat je iets effectiefs wilt bereiken voor studenten. Met de scan kunnen we daaraan bijdragen. Ook de samenwerkingen tussen opleidingen en

samenwerkingspartners kun je ermee evalueren.

Hoe kun je initiatieven verduurzamen en opschalen? De opbrengsten helpen betrokkenen breder zicht te krijgen op leeromgevingen en de doorwerking ervan, zodat de strategische samenwerking hierop versterkt kan worden. Een stadskaat zou ook voor andere steden kunnen worden gemaakt.”

Wilt u meer weten over de resultaten van dit onderzoek?

U leest hier de executive summary en andere stukken:

<https://agendastad.nl/executive-summaries-onderzoeken-city-deal-kennis-maken/>

Meer weten over het onderzoek?

Neem contact op met:

Maike Koopman, Onderzoeker
maiike.koopman@hu.nl

Nieuwe stellingnames, erfgoedworkshops als ruimtelijke ontwikkelmethode voor gemeenten en ontwerpopleidingen

Met de frisse blik van studenten kijken naar erfgoed

Interview met Gerdy Verschuure-Stuip

ACHTERGROND

Het doel van dit onderzoeksproject is om met handvatten te komen hoe de ontwerpvisies van studentenworkshops kunnen worden benut in het verzamelen van kennis over definiëren, waarderen en transformeren van (landschappelijk) erfgoed. Gerdy Verschuure-Stuip deed dat voor de TU Delft aan de hand van een concrete workshop rond de Zuiderwaterlinie, een linie van forten, steden en inundatievelden door heel Noord-Brabant. Daarbij werkte ze samen met de gemeente Breda, het projectbureau Zuiderwaterlinie, Staatsbosbeheer en Wageningen Universiteit.

Van oude paleizen tot resten uit de Tweede Wereldoorlog; Nederlanders willen steeds meer meedenken over wat er gebeurt met het erfgoed in ons land. Voor gemeenten en provincies levert dat soms ingewikkelde processen op. Steeds vaker roepen ze de hulp in van studenten via workshops en schetssessies. Hoe die sessies beter georganiseerd kunnen worden onderzocht Gerdy Verschuure-Stuip met hulp van de City Deal Kennis Maken onderzoeksregeling.

Of je het nu gaat om mooie kastelen, waarvan iedereen weet dat we ze moeten behouden, of om oude industriële gebouwen, waar we het liefst van af willen, alles heeft mogelijkheden om te gebruiken in de toekomst. Erfgoed in ons land is heel breed. “Alles heeft waarde”, stelt Verschuure-Stuip. “De afgelopen twintig jaar is ons duidelijk geworden, dat erfgoed veel breder is dan mooie objecten en dat er heel veel gevoel bij is, ook bij oude gebouwen die we op het eerste oog minder interessant

vinden. “En aangezien we niet alles kunnen bewaren, moeten we anders gaan nadenken over wat we dan wel of niet bewaren,” aldus de onderzoekster. “Een gebouw kan misschien niet beschermd blijven maar met de verhalen en ideeën waar het voor stond, kun je ook ontwerpen maken en een slag slaan. Je hoeft dus niet altijd een object echt te behouden en beschermen om het als monument, als inspiratie, vernieuwing en een manier om mensen te verbinden te bewaren.”

Steeds vaker vragen overheden de burger om over dit soort vraagstukken mee te denken. Verschuure-Stuip: “Een tendens die we zien, breder in ruimtelijke ordening, is, dat we steeds meer bewust worden dat we erfgoedbescherming wel echt moeten doen voor iemand. Ik kom uit de landschapsarchitectuur en we hebben een gezegde: als de tuinman vaker in de tuin komt, dan de bezoeker of eigenaar, voor wie doen we het dan? Het gevoel dat erfgoed iets voor mensen moet doen, heerst steeds meer.”

Studenten kunnen daar dus nog een unieke bijdrage bij leveren. Verschuure-Stuip organiseert al tien jaar workshops met studenten. Het is voor beide partijen goed. De student leert in de praktijk en de gemeenten worden geholpen in participatieve processen. Zo hebben de afgelopen tien jaar studenten bijgedragen aan allerlei maatschappelijke workshops rond beladen erfgoed zoals de Muur van Mussert, maar ook bij buitenplaatsenlandschappen in Gelderland. Ook nieuwe ontwerpen van openbare ruimte voor de DRU-fabriek in Ulft en voor toerisme in Giethoorn zijn door studenten ontwikkeld.

Je hebt met ‘Nieuwe stellingnames: erfgoedworkshops als ruimtelijke ontwikkelmethode voor gemeenten en ontwerpopleidingen’ onderzoek gedaan naar de samenwerking van studenten bij participatie bij de Zuiderwaterlinie in Breda. Wat voegden ze toe?

Verschuure-Stuip: “Hoe betrekken we de burger erbij? Gemeenten vinden het soms moeilijk. Soms heb je paleizen, kastelen, daar zijn we het allemaal over eens. Wat doe je met meer lastig erfgoed, zoals bijvoorbeeld het militaire erfgoed van de Zuiderwaterlinie? Haal

je het weg, of moet je het behouden? Geef je het een nieuwe plek? Veel gemeenten en eigenaren worstelen ermee. Wat is er dan mooier als er een groepje studenten langskomt met frisse ideeën? Die komen drie dagen lang discussiëren over wat we ermee kunnen doen. Met hun plannen lijkt er ineens een oplossing mogelijk, een uitkomst, en ligt er een soort ‘praatplaatje’. Dat is waarom dit soort workshops zo goed werken.”

Wat was de aanleiding voor dit onderzoek?

“Als je goede uitkomsten wil hebben met de workshops moet je het wel op een bepaalde manier organiseren en dat wilde ik onderzoeken. Hoe betrek je mensen erbij? Hoe geef je al die partijen, die een rol spelen

“Met de plannen van de studenten lijkt er ineens een oplossing mogelijk, een uitkomst, en ligt er een soort ‘praatplaatje’”

in het proces, een plekje? Ik ben bezig geweest om samenwerkingsmodellen uit te werken. Voor mijn onderzoek heb ik gekeken naar een project in de Zuiderwaterlinie, waar we als TU Delft bij betrokken waren.”

Gerdy Verschuure

Waar heb je precies op gericht in het onderzoek?

“Er blijken verschillende soorten workshops te zijn. Je hebt workshops die heel erg gaan over kennis verbreden. Hoe ontwikkel je nieuwe ideeën en terminologieën? Dat is echt heel erg expertgericht en gebeurt vooral op de universiteit. Dat soort workshops doen we als academici heel graag, want daarmee versterken we onze kennis. Het is echter

“Wij komen met studenten als een soort interventieteam bij de gemeente of lokale partijen en laten zien wat voor mogelijkheden er zijn”

minder op de praktijk gericht. De tweede type workshops is veel meer gericht op het genereren van ideeën. Wij komen met studenten als een soort interventieteam bij de gemeente of lokale partijen en laten zien wat voor mogelijkheden er zijn. De derde type workshop is er veel meer een vorm, die samenwerking genereert met al betrokken partijen. Juist op dit laatste type heb ik mijn onderzoek gericht. Welke partijen zijn nodig, wat voor bouwstenen zijn er en wat voor werkschema hoort erbij? Wat moet je voorbereid hebben, wat doe je op de dag zelf en wat na afloop?”

Wat zijn de belangrijkste conclusies en geleerde lessen?

“Wat ik echt geleerd heb is dat de workshop vooral wordt georganiseerd in de weken voorafgaande aan de daadwerkelijke workshop. Dan moeten we zorgen dat alle partijen op de hoogte zijn, dat ze weten wat er speelt en dan moet je het draagvlak zien te vinden. Ik heb veel gepraat met gemeenten en hele leuke ideeën opgedaan. Ik benadrukte zelf veel meer het belang van de discussie aangaan, het gesprek of debat uitwerken. Dat is misschien een beetje zwaar. Van gemeenten heb ik juist meer die inspirerende kant leren kennen om mensen ergens bij te betrekken. Vraag bijvoorbeeld burgers of ze foto's maken wat ze nu het mooiste vinden aan hun erfgoed. Die inspiratie is net zo goed te gebruiken in het debat. Ik vond die samenwerking met de mensen uit Breda heel erg bijzonder. Ze kwamen met hele leuke ideeën die ik nu weer ga toepassen in Den Haag, een toekomstige opdracht.”

Loopt het onderzoek nog?

“De workshops waren in september 2020. Dat onderzoek is gedaan. Maar eigenlijk is het helemaal niet klaar. Ik heb de modellen ontwikkeld en ik ga ermee verder. Nu gaan we het toepassen in een samenwerking die we hebben met een aantal andere universiteiten en de gemeente Den Haag. Daar gaan we ook weer workshops opzetten. Het is iets dat ik heel actief verder wil gaan uitrollen.”

Met wie hebben de studenten samengewerkt in de workshops?

“Juist in de erfgoedworkshops kunnen we over onze grenzen heen stappen en van elkaar leren. We organiseren de workshops bijvoorbeeld samen met collega's van Universiteit van Leiden, de Wageningen University en de VU. Zo laten we veel studenten samenwerken. Ze leren niet alleen elkaar kennen, maar ook wat de taal is die zij spreken. De taal van een ontwerper is bijvoorbeeld anders dan die van een erfgoeddeskundige of een archeoloog. Ze worden geconfronteerd dat we hetzelfde willen maar het anders zeggen. Dat is ontzettend waardevol. Ook leren ze veel over het werkveld waar ze terechtkomen. Ik hou dan ook graag een pleidooi voor transdisciplinair onderwijs waarin studenten van allerlei disciplines samenwerken. Het erfgoed is daarvoor een heel geschikt domein.”

Wilt u meer weten over de resultaten van dit onderzoek?

U leest hier de executive summary en andere stukken:
<https://agendastad.nl/executive-summaries-onderzoeken-city-deal-kennis-maken/>

WAT VOOR LESSEN KAN DE CITY DEAL UIT HET ONDERZOEK LEREN?

Verschuure-Stuip: “Hoe belangrijk de verbinding met de mensen is. Hoe maken we Nederland beter? Academisch bezig zijn is leuk, maar we doen het voor mensen. Dat vind ik juist zo interessant. Dat vind ik ook de meerwaarde van de City Deal Kennis Maken. In de praktijk worden zo veel leuke ideeën gegenereerd, die blijven echter vaak in de praktijk. Juist door die ideeën meer ook in de academische wereld mee te nemen, kunnen we van elkaar leren. Met deze wisselwerking kunnen we enorm veel winnen. Ook het leren samenwerken met anderen was erg waardevol.”

Meer weten over het onderzoek?

Neem contact op met: Gerdy Verschuure-Stuip,
 Universitair docent Landschapsarchitectuur, Erfgoed en Identiteit
G.A.Verschuure-Stuip@tudelft.nl

Studenten van Security Studies aan het werk

Integrated Learning: Van de collegezaal naar de praktijk en weer terug

Hoe krijg je de opgedane kennis terug naar de samenleving?

Interview met Saskia Postema en Daan Weggemans

ACHTERGROND

Integrated learning draait om het combineren van de kennis die studenten opdoen in het klaslokaal met 'real-life' vraagstukken voor bestaande organisaties waarvoor een oplossing bedacht moet worden. Hoe kunnen studenten bijdragen aan het stimuleren van gedragsverandering ten behoeve van een veiligere maatschappij? Saskia Postema en Daan Weggemans richtten zich in dit onderzoek voor de Universiteit Leiden op de verdere ontwikkeling van een innovatieve onderwijsvorm met deze startvraag.

Hoe kunnen studenten bijdragen aan een veiligere maatschappij? In de nieuwe bacheloropleiding Security Studies aan de Universiteit Leiden gaan ze in de praktijk aan de slag te gaan met 'real-life' vraagstukken op het gebied van veiligheid. Met hulp van de onderzoeksregeling City Deal Kennis Maken onderzochten programmadirecteur Daan Weggemans en onderzoeker Saskia Postema hoe deze nieuwe innovatieve onderwijsvorm het best ingevuld kan worden.

Waar draaide het onderzoek *Integrated Learning: Van de collegezaal naar de praktijk en weer terug* precies om?

Postema: "Wat we hebben willen onderzoeken is wat de beste manier is om de koppeling tussen wetenschap en studenten enerzijds en samenleving anderzijds vorm te geven. In *integrated learning* brengen we maatschappelijke vraagstukken in het academisch onderwijs, en de

studenten naar de praktijk. Zij doen wetenschappelijke kennis en ervaring op in geïntegreerde projecten. Maar hoe zorg je er daarna voor dat dit weer terugkomt bij de maatschappij, en dat het werken aan maatschappelijk vraagstukken ook echt een deliverable oplevert voor de maatschappij en omgeving?"

Wat was de aanleiding voor dit onderzoek?

Weggemans: "Security Studies richt zich op het doen van onderzoek naar veiligheid. Daar passen heel veel links en verbindingen met die praktijk in, om het zo tastbaar mogelijk te maken. De onderzoeksregeling was een mogelijkheid om daar echt bij stil te staan: een idee te ontwikkelen en te theoretiseren en het tegelijk praktisch handen en voeten te geven en verbindingen te leggen met de praktijk. We zitten in de regio Den Haag-Leiden, een plek waar je duizend en één kansen hebt om iets met veiligheid te doen. De regeling gaf ons de luxe om een jaar lang deze onderwijsfilosofie uit te werken. We kunnen hiervan de komende jaren de vruchten plukken. Het is namelijk een cirkel dat we elk jaar gaan herhalen. We hebben twee *Integrated Learning* vakken in het programma Security Studies die we hier structureel aan hebben gekoppeld. Hierin laten we studenten aan de slag gaan met praktijkvragen, en dat willen we elk jaar gaan ophalen. Dankzij de regeling hebben we het goed in de steigers kunnen zetten."

Wat hebben jullie concreet gedaan in het onderzoek?

Postema: "Onze aanpak was tweeledig. Allereerst lag de focus echt op de theoretische fundering die we rond wilden krijgen. Wat is nou precies die onderwijsfilosofie

"De onderzoeksregeling gaf ons de luxe om een jaar lang deze onderwijsfilosofie uit te werken"

van *integrated learning*? Waar bestaat het uit? Wat zijn de essentiële stappen die nog vaak missen om die laatste link te slaan, terug naar de maatschappij? Het andere deel was gericht op de slag maken richting praktijk, en ervoor te zorgen dat studenten ook de middelen hebben om hiermee aan de slag te gaan. Dat betekende echt het professionaliseren van de twee vakken. In deze vakken krijgen studenten heel veel ruimte om zelf aan de slag te gaan met vraagstukken van partners uit de veiligheidssector en uit de omgeving. Als ze bijvoorbeeld gevraagd worden om een beleidspaper te schrijven of om een podcast af te leveren of andere vormen waarmee ze gedragsverandering kunnen stimuleren, dan moeten ze dat echt op een professionele manier kunnen doen. Dan gaat het dus om de aanschaf van podcast- of filmapparatuur en software."

Saskia Postema

Daan Weggemans

Weggemans: “We hebben daarvoor eerst een rondje langs de velden, -gemeenten, politie en andere relevante veiligheidspartners-, gemaakt om input op te halen. Waar zitten jullie mee? Waar willen jullie nou een antwoord op van onze studenten? We hebben bijna 250 studenten per jaar, dat is een leger aan denkkracht. Stel maar vragen. Wij helpen studenten bij het zoeken

“Het interdisciplinaire karakter van het programma draagt heel erg bij aan wat de studenten kunnen doen voor deze partners in de maatschappij”

van een thema, of een onderwerp voor een paper. We hebben bewust gekozen bij de twee vakken voor niet-traditioneel wetenschappelijke output. In plaats van een wetenschappelijk paper, dat nauwelijks wordt gelezen, kiezen we voor een podcast, een filmpje, documentaire, of een *change campaign* of ondernemersplan.”

Postema: “We hebben als laatste een conferentie georganiseerd waar de studenten hun oplossingen moesten presenteren. De partners waren allemaal verrast door de kwaliteit van waar de studenten mee gekomen waren: de ideeën waren origineel, en de invalshoeken verfrissend. Het interdisciplinaire karakter van het programma draagt heel erg bij aan wat de studenten kunnen doen voor deze partners in de maatschappij. Daarom wilden sommige partners dan ook de samenwerking voortzetten. Dit soort domino-effect is ook iets wat we graag willen.”

Wat voor concrete thema's en vraagstukken kwamen aan de orde?

Postema: “Voor de politie waren studenten bijvoorbeeld bezig met een aantal onderwerpen die inspeelden op protesten en demonstraties. Wat is de rol van de politie daarin? Wat voor trends zijn er te herkennen? Dit was een onderwerp wat heel erg leefde onder studenten. Er zijn een aantal podcasts en *change campaigns* gemaakt. Andere onderwerpen waar onze studenten aan werkten waren *sex trafficking*, veiligheid in het uitgaansleven en coronamaatregelen. Ook voor het Veiligheidshuis in Leiden mochten studenten een opdracht doen, namelijk

om te kijken welke factoren verbeterd kunnen worden in het contact met inwoners. Daar hebben studenten een beleidsadvies over geschreven dat op dit moment in overweging wordt genomen.”

Wat zijn de belangrijkste conclusies? Wat zijn de belangrijkste lessen uit het onderzoek?

Weggemans: “Ik denk dat de belangrijkste conclusie is dat dit een leervorm is waarbij dus zowel vanuit de praktijk als vanuit de studenten behoefte aan is. Het helpt studenten verder, het is didactisch veel groter dan wanneer we het allemaal op de klassieke manier in de collegezaal vertellen. De studenten komen nu op plekken, ze horen dingen over wat we in de praktijk doen. Het is het waard om die verbinding te blijven leggen en met elkaar eerst te weten wat er speelt, er vervolgens mee aan de slag gaan.”

WAT VOOR LESSEN KAN DE CITY DEAL UIT HET ONDERZOEK LEREN?

Weggemans: “Hoe groot het potentieel van de studenten voor de praktijk is, dat is een enorme les waar we met zijn allen op door moeten gaan. Je kan echt steden en landen beter maken door de studentenpopulatie te benutten. Zorg ervoor dat ze het leuk vinden, voor hen is het een enorme leerervaring. Dat het twee kanten opwerkt is voor mij de reden waarom het zo leuk is, en we ermee doorgaan in de komende jaren. Constant kunnen we ons afvragen wat er speelt en waar we bij kunnen helpen?”

Postema: “Ook de connectie en het contact onderhouden met het netwerk, niet alleen lokaal maar ook daarbuiten, is denk ik ook heel belangrijk. Alles is tegenwoordig in de wereld zo met elkaar verbonden, dat het ook erg onlogisch is om het alleen op lokaal niveau aan te pakken en niet te kijken naar de complexiteit daarbuiten. Juist die interdisciplinaire aanpak is daarvoor heel erg geschikt.”

Wilt u meer weten over de resultaten van dit onderzoek?

U leest hier de executive summary en andere stukken:

<https://agendastad.nl/executive-summaries-onderzoeken-city-deal-kennis-maken/>

Meer weten over het onderzoek?

Neem contact op met: Daan Weggemans,

Programmadirecteur van de BSc Security Studies
d.j.weggemans@fgga.leidenuniv.nl

Ontwikkeling interventietool voor docenten om maatschappelijke vraagstukken structureel te verbinden aan academisch onderwijs

‘Docenten moeten kunnen meeveren’

Interview met Hanna Eppink

ACHTERGROND

Hanna Eppink deed voor de Wageningen University (WUR) onderzoek naar rijke leeromgevingen, waarin studenten werken aan maatschappelijk vraagstukken die een complex, ongestructureerd en open karakter hebben. Door het werken in teamverband aan *real-life* maatschappelijke vraagstukken ontwikkelen ze vaardigheden en kennis als samenwerken, empathische vermogen, systemisch denken en handelen. Met dit onderzoek wilde Eppink meer kennis vergaren en inzicht verkrijgen in wat WUR-docenten nodig hebben in hun onderwijs de verbinding te leggen met de maatschappij.

Het werken aan real-life opdrachten in rijke leeromgevingen krijgt een steeds prominentere plek in alle bachelor en masteropleidingen van de Wageningen University and Research (WUR). Wat is daar allemaal voor nodig onder de docenten om dat goed te begeleiden? Projectleider Hanna Eppink doet daar met het team Society Based Education onderzoek naar in het door de City Deal Kennis Maken gefinancierde onderzoek ‘Ontwikkeling interventietool voor docenten om maatschappelijke vraagstukken structureel te verbinden aan academisch onderwijs.’

De WUR streeft naar het opleiden van ‘*engaged engineers*’: academische professionals die tijdens hun studie disciplinaire en interdisciplinaire kennis opdoen als tevens kennis en kunde ontwikkelen om duurzame maatschappelijke transities te begrijpen en te faciliteren. Zo heeft Society Based Education in het vorig academisch jaar ruim 250 real-life opdrachten gekoppeld aan het

Bachelor en Master onderwijs van de WUR. Het streven van Society Based Education, onderdeel van de afdeling Education Support Centre van de WUR, is dat bachelor- en masterstudenten zoveel mogelijk tijdens hun studie kunnen werken aan een real-life opdracht. We werken op het grensgebied van onderwijswijs en maatschappij.

Society Based Education, actief partner in het initiatief CDKM Ede-Wageningen, ondersteunt docenten om deze rijke leeromgevingen vorm te geven. Want het ontwerpen en aanbieden van een leeromgeving die een complex, ongestructureerd en open karakter heeft, kan best wel uitdagend zijn. Niet alleen vraagt het van studenten hele nieuwe skills, zoals samenwerken, empathische vermogen, systemisch denken en handelen. Ook docenten moeten hele nieuwe vaardigheden inzetten. Voor hen kan het best wel een cultuurverandering zijn om onderwijs te ontwikkelen en te geven dat gericht is op de verbinding met de samenleving. In november zal uit het onderzoek blijken wat er allemaal precies nodig is. Eppink en team vertalen deze resultaten naar een interventietool voor docenten.

Wat moet het onderzoek opleveren?

Eppink: “Met dit onderzoek wilden we meer inzicht krijgen waar docenten nou tegenaan lopen wanneer ze dit type onderwijs willen integreren in hun eigen onderwijs. We willen hen heel graag stimuleren om onderwijs meer vorm te geven in samenwerking met de maatschappij.”

Waarom is dat voor jullie zo belangrijk?

“We doen dat voor de authentieke leerervaring van de student en daarnaast vinden we het ook belangrijk dat er maatschappelijke waarde wordt gecreëerd. We merken dat studenten heel erg gemotiveerd raken als ze in contact komen met die maatschappelijke opgaven. Dan weten ze beter waarom ze studeren, het geeft een idee van hun latere carrière. Studenten leren hun kennis toe te passen in een praktijksituatie, leren samenwerken met andere studenten, maar ook met andere mensen die niet academisch zijn opgeleid. Dat is een belangrijke skill om bij te kunnen dragen aan de

maatschappelijke uitdagingen waar we voor staan, zoals klimaatverandering. Dit soort uitdagingen vereist dat je kan samenwerken en over je eigen discipline heen kunt kijken.”

Wat houdt het onderzoek precies in?

“Dit onderzoek heeft als doel om systematisch te onderzoeken wat de docenten zien als de meerwaarde om in hun onderwijs een authentieke casus te integreren voor henzelf en voor de student, of zij een structurele

“Studenten leren hun kennis toe te passen in een praktijksituatie, leren samenwerken met andere studenten, maar ook met andere mensen die niet academisch zijn opgeleid”

samenwerking ambiëren met maatschappelijke partners, wat zij verwachten van opdrachtgevers, zien als essentiële docentvaardigheden om dit type onderwijs te kunnen geven, welke uitdagingen ze tegenkomen en hoe zij denken deze uitdagingen te kunnen overbruggen.

Hanna Eppink

We hebben gekozen voor actieonderzoek, samen met mijn collega's van Society Based Education hebben we interviews gedaan. We zijn nu bezig met het analyseren van de data, en hebben twee keer een team brainstormsessie gehad. Als team reflecteren we op de resultaten om te kijken wat we nu doen, en wat we beter kunnen doen om de docenten te begeleiden."

Kun je al wat resultaten delen wat jullie zijn tegengekomen?

"Wat de docenten zien als meerwaarde van het werken met maatschappelijke casussen is dat studenten echt intrinsiek gemotiveerd zijn om maatschappelijk bij te kunnen dragen. De betrokkenheid van de studenten, bij deze onderwijsvorm, is groot. Wat me ook opviel is hoeveel docenten een flexibele houding als belangrijk

"Elke casus heeft zijn eigen uitdagingen. Hoe ga je daarmee om, hoe beoordeel je dat nou aan het eind?"

benoemen. Als docent moet je kunnen meeveren, de controle durven loslaten aangezien iedere casus weer anders is. Daar moet je mee om kunnen gaan als docent. Je hebt natuurlijk leerdoelstellingen die je wilt behalen in je vak. Je hebt je ambities. Maar elke casus heeft zijn eigen uitdagingen. Hoe ga je daarmee om, hoe beoordeel je dat nou aan het eind? Daar zijn behoorlijk wat vragen over. Ook moet je met deze vorm van onderwijs veel meer een relatie opbouwen met een student. Het is heel wat anders dan een hoorcollege geven. Het begeleiden van de groepsprocessen werd gezien als een uitdaging. Hoe doe je dat nu precies? Het is niet vanzelfsprekend: om samen te werken en daarop te kunnen reflecteren en feedback over te geven aan elkaar. Docenten hebben vragen over wanneer je ingrijpt, wanneer niet?"

Nu werken jullie dus de analyses uit. Wat ligt er straks in november? Een onderzoeksrapport of interventietool?

"Eigenlijke beide. De volgende stap in het onderzoek

Studenten aan het werk in Wageningen

is om focusgroep discussies te organiseren. Een drietal verdiepende meetings met docenten om nog beter zicht te krijgen op waar ze tegenaan lopen. Denk bijvoorbeeld aan het beoordelen van complexe vaardigheden. We gaan een verdiepende meeting organiseren door vooraf bij de individuele docenten meer ervaring en vragen op te halen. Dat willen we koppelen aan experts, didactische deskundigen die veel weten over beoordeling, om bij hen ook nog expertise en kennis op te halen. In de meeting brengen we ieders ervaring en expertise bij elkaar. Het resultaat van de meeting is naast uitwisseling van ervaringen een factsheet of naslagwerk, die beschikbaar wordt gemaakt voor een bredere groep docenten.

Hoeveel mensen werken aan het onderzoek?

"We zijn met acht mensen die meewerken aan dit onderzoek; het doen van interviews, reflecteren op de resultaten en het organiseren van de verdiepende meetings. Ook zijn er drie *critical friends* betrokken bij het onderzoek om de objectiviteit te waarborgen, omdat je zelf twee petten op hebt: als onderzoeker en deel van het team Society Based Education. Carla Oonk is gepromoveerd op het onderwerp reguleren en is werkzaam bij de leerstoelgroep Education and Learning Sciences als onderwijscoördinator, docent en

WAT VOOR LESSEN KAN DE CITY DEAL UIT HET ONDERZOEK LEREN?

"Bij CDKM is het model ontwikkeld met al die verschillende knoppen. Dit gaat echt over de docentenknop. Hoe kun je docenten begeleiden met ondersteuning en training om dit type onderwijs te geven? Ook zijn we een onderwijskundig procesmodel aan het ontwikkelen. Een model dat als basis kan dienen voor het voorbereiden van een vak waarin studenten leren door te werken aan een maatschappelijke opgave. We onderscheiden

5 hoofdfases; vertrekpunt (leerdoelstellingen vak/ ambitie docent, beginsituatie student, docent en maatschappelijke partner), acquisitie van opdrachten, matching van opdrachten aan studenten, uitvoering en afronding & evaluatie (nazorg maatschappelijke partner, evaluatie of de doelstellingen zijn bereikt) Bij deze 5 ontwerpstappen worden voorbeelden genoemd. Dat zou ook zeker door andere docenten kunnen worden gebruikt."

onderzoeker. Zij is uitgenodigd om met haar expertise de onderzoeksopzet, uitvoering en resultaten kritische te evalueren. Daarnaast is Erik Heijmans, hoofd van de afdeling Education Support Centre uitgenodigd om kritisch mee te denken over het onderzoek als tevens de haalbaarheid van de interventietool te bewaken. Mattijs Smits is assistent professor bij de leerstoelgroep Milieubeleid en is uitgenodigd om vanuit docentperspectief kritisch mee te denken."

Jullie zijn maar een klein team. Zijn jullie een beetje ondersteund door de universiteit hierin?

"Jazeker. Dit soort onderwijs komt terug in de visie van de WUR. In haar onderwijs ambieert de WUR om studenten op te leiden tot kritische academische professionals, die wereldwijd een bijdrage kunnen leveren aan duurzame oplossingen voor mondiale uitdagingen. We willen studenten opleiden die effectief kunnen samenwerken in multiculturele en multidisciplinaire teams. En daar hebben we dit type onderwijs voor nodig."

Wilt u meer weten over de resultaten van dit onderzoek?

U leest hier de executive summary en andere stukken:

<https://agendastad.nl/executive-summaries-onderzoeken-city-deal-kennis-maken/>

Meer weten over het onderzoek?

Neem contact op met:

Hanna Eppink, Product Owner Society Based Education
Hanna.Eppink@wur.nl

Redactie

Rowinda Appelman en Pieter Verbeek

Interviews met onderzoekers

Pieter Verbeek

Website City Deal Kennis Maken

<https://agendastad.nl/citydeal/kennismaken/>

Twitter City Deal Kennis Maken

<https://twitter.com/citydealkm>

De 15 onderzoeken uit dit onderzoeksrapport zijn gefinancierd vanuit de Onderzoeksregeling City Deal Kennis Maken.

De regeling is uitgevoerd door Regieorgaan SIA. Voor meer informatie, zie <https://regieorgaan-sia.nl/>.